

CAPUT IX.

Prequentandum actum divina caritatis debium. Tempora quibus potissimum preceptum urget ad istorum actuum exercitium.

I. Hactenus ostensum est, I. Preceptum caritatis speciale esse, & actum expressum, & formalem imponere. II. Pluries in vita obligare. III. infra quinquennium illud per se ad amoris actum adigere. Hæc autem tria ex Ecclesie Romanæ definitione colliguntur. Alia nunc tempora sunt designanda quibus hoc urget preceptum; præter illud vitæ rationalis initium, in quo omnes pueros rationis comotes huic precepto obnoxios esse demonstravimus. Id autem ut clarus præstetur, sequentes proponimus questionales.

II. Quid I. Frequenter ne ad actus omnium Dei obligat mandatum divinum caritatis? Resp. Frequenter obligationem imponere præceptum illud, ex divina Scriptura evidenter demondratur. Deus Deut. vi. his verbis exprimit mandati obligationem: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. Eruntque verba hæc que ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & variabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque, & insculptur ante oculos tuos, scribesque ea in limine, & ostis domus tue.* Qui expressio adeo clara, & emphatica simul utitur, ut vim obligationis manifestet; quid aliud nisi perennem amorem iubet? Poterat ne Deus altius continuam istis mandati observantiam inculcare? Hoc idem mandatum similibus verbis expressum repetit Christus Dominus in Evangelio, ut iam supra vidimus, textus asserendo. Et nunc addimus illud Ioan. xv. *Manete in dilectione mea.* Patres fere omnes illud manete sic interpretantur, ut perseverantiam constantem in divina dilectione exprimat; idque confirmant ex verbis que immediate sequuntur: *Sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in eius dilectione.* Quæ verba hanc reddunt sententiam: Ideo ferve præcepta Patris mei, quia Patrem diligo: quem sentium confirmant alia verba que idem Evangelista scribit cap. xiv. vers. 24. *Qui non diligit me, sermones meos non servat.* Præcipit igitur Christus nos in Dei dilectione manere, id est continenter illius amore ardere. Docet nos servare præceptum caritatis, quo alia servare mandata valeamus.

Quippe hæc dilectio fragrantius unguento limit aiorum præceptorum severitatem, suorem mitigat, & ad illorum observantiam viam parat, viresque, & fortitudinem confert. Qui enim non diligit Deum, dicit Evangelista, illius non servat mandata. Quæ positio constituta, mirum non est, si recedentes legis præcepta plurima non obligare doceant, quod gravia repunt: quoniam prædium caritatis auferunt. Accedit illud D. Petri epistam Epist. i. cap. iv. *Autem omnia autem mutuum in vobismetipsis caritatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum;* quod explanans Auctor commentariorum in Epistolas canonicas qui D. Thomæ a nonnullis tribuunt, ait: *In vobismetipsis id est intra vos in corde, & non tantum in his que exterioribus. Continuum: non interruptum. Loquitur magis de continua caritate habenda, quam de cogitatione, vel orationibus, quia, ut dicit Beda, semper diligere volumus, semper autem vigilare in orationibus, fragilitate carnis obstant, non possumus.* Præceptum ergo orationis interruptionem patitur; lectus præceptum caritatis, cuius perennem durationem nihil impedit valeat. Quæ continuatio moralis est, non physica.

III. Frequens caritatis exercitium inde etiam evincitur, unde diximus eum D. Paulo præceptum caritatis finem esse aliorum præceptorum: *Finis præcepti caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* I. ad Timoth. i. ex quo hanc infirmo argumentationem. Cetera præcepta, puta castitatis mentis, & corporis; abnegationis sui ipsius; abstinentiæ a re aliena, etiam gravi urgente penuria; sanguinem effundendi, potius quam a fide desiliendi, gravissima sunt, & ardua. Sola finis intentio vehemens, ac fervens animum attollere, atque concitare ad hæc exequenda media valet. Ergo si languida fuerit, & nimium interrupta finis intentio, executio mediourum cesset oportet. Hoc quotidiana experientia patet. Si mercator constantem Indias petere, ut merces comparet, navigationem arripere debet periculorum, molestarum, laborumque plenissimum, longissimamque. Quid, quæro, animos mittit ad tot subeundos labores, pericula, tædya, ad tot perferenda incommoda? Non sane aliud, nisi efficax ac fervens desiderium comparandarum mercium: ad harum quippe consecutionem omnia recitata incommoda, tamquam media necessaria ad finem, diriguntur. Quis dixerit mercatorem hunc labores, & pericula iam longe navigationis tolerare con-

stanter posse, si raro illi mercium Indicarum memoria occurrat, aut si nullo, aut languido exilique desiderio teneatur earumdem mercium? Qui igitur per integros menses, annosque nullum eliciunt divini amoris actum, quorunque mentes, animique tepelunt, & caritas, qua finis est mandatorum, frigelet: quomodo præceptorum, seu mediourum difficultatem, laboremque devincant? Et sane id recipia contingit. Christiani facillime violant cetera præcepta, eaque contemnunt, tamquam onus eorum humeris minime aptum: quia nullo placendi Deo desiderio flagrant; quia nulla in eorum cordibus scintilla caritatis ardet. Doctrina quippe Philosophorum certissima hæc est, cessante efficaci intentione finis, evanescere mediourum electionem. Et mirum in modum hinc apparet quam sit solida doctrina Augustini, aliorumque Patrum, dura scilicet, & gravia esse mandata; nisi dulcia, & suavia amore evadant. Alterum Augustini textum proferam ex serm. ix. de verb. Domini. Deberem integrum sermonem transcribere, quia totus versatur in explicando modum quo grave Christi iugum suave fiat. Sic ergo infir. *Mirum quibusdam videntur, fratres carissimi, cum audiant Dominum dicentem... Augur animi meum suave est, & onus meum leve; & considerant eos qui iugum ipsum intrepidè cervicibus submittunt, & illam sarcinam mansuetissimis humeris acceperunt, tantis agitari, & exerceri difficultatibus huius seculi, ut non a laboribus ad quietem, sed a quiete ad labores vocati videantur. Quomodo iugum leve, & sarcina levis... Audiamus Apostolum dicere: In omnibus comandantes multietiplos, tamquam Dei multos, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in laudibus &c. Et alio loco in eadem epistola: A iudex quinque quadragenas una manus accepi: ter virgis cæcus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium seci: nocte, & die in profundo maris fui... Omnia ergo illa que commemoraverat aspera & gravia, frequentius & abundantius sustinebat; sed profecto aderat ei Spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione, interiorum renovaret de die in diem, & gustata requie spiritali in affluentia deliciarum Dei, in spe beatitudinis future omnia presentia deliniret aspera, & omnia gravia relevaret. Ecce quam suave iugum Christi portabat, & quam levem sarcinam, & omnia illa que superius enumerata dura, & immania omnis auditor horrescit, levem tribulationem diceret, intuens in-*

terioribus, & fidelibus oculis, quanto pretio temporarium onera sit factura vita, non pati æternos labores, imperium, & sine ulla sollicitudine perfrui felicitate iustorum. Secari, & uti-ve homines patiuntur, ut dolores non æterni, sed aliquanto diuturnioris æteris acriorum, dolorem pretio redimantur. In languida, & incerta vocatio præceptorum, seu mediourum, incerta vocatio præceptorum, atque ultima vita immantissimis bellis miles attentur, pluribus fortasse annis in laboribus iniquis, quam in otio quieturus. Quibus temporebus, & procellis, quæ horribili, & tremenda scivita eali, & maris importuni sunt mercatores, ut divitias ventosias acquirant maioribus, quam quibus acquisita sunt, periculis, & tempestatibus plenas. Quos ætus, quæ frigora, quæ pericula ab equis, a fossis, a precipitiis, a fluminibus, a ventis perferunt venatores, quem laborem esuriens, & sitiens, quantas vilissimas, & foetidissimi cibi, & potus ingustas, ut bestiam capiam... Sed in his omnibus qui non non amant, eadem gravia patiuntur; qui vero amant, eadem quiescunt, sed non gravia, pati videntur. Omnia enim seiva, & immania, profus facilia, & prope nulla efficiuntur. Quanto ergo certius, ac facilius ad veram beatitudinem caritas facit, quod ad miseriam, quantum potuit, cupiditas fecit? Quam facile tolerat quolibet adversitas temporalis, ut æterna paxa vitetur, æterna requies comparetur. Non immerito ille vas electionis cum ingenui Letitia dixit: Non sunt condigne passionis huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis: Rom. viii. Ecce unde illud iugum suave est, & sarcina levis. Et si angusta est paucis eligentibus, felicitas tamen omnibus diligendibus. Dicit Basilissa: Propter verba laborum tuorum ego cultodivi vias duras. Sed que dura sunt laborumibus, efficiunt passibus misericordiam amantibus.

IV. Hæc ficut paululum prolixiora ex Augustino transcribere lubuit, ut palam fieret nihil hoc de argumento a nobis dici quod non fuerit prius ab Augustino scriptum. Quam Augustini doctrinam confirmat Angelicus 2. 2. quæst. xlv. art. 1. *Finis autem spiritualis vite est ut homo uniatu Deo, quod fit per caritatem.* Et ad hoc ordinatur, sicut ad finem, omnia que pertinent ad spirituales vitam. Ex qua hic insituro argumentationem nemem. Sicut moraliter fieri nequit ut mercator navigationis pericula, miles bellis pressuras, & vulnera, venator incommoda venationis perferant, nisi vehementi flagrent ardore id assequendi quod sibi in finea præstare; eadem ratione difficultatum, & mo-

raliter impossibile est, ut Christiani multo tempore cetera omnia legis precepta servant, nisi frequenter in fervidos amoris actus erga Deum erumpant. Hanc poro summam difficultatem, moraleque impossibilitatem gravissimum precepti tollere astringunt. Sola autem caritas hanc difficultatem, & impedimentum auferre valet. Ergo ad frequentandos caritatis actus vi precepti astringuntur homines. Cum dicitur, caritatem ad alia precepta servanda necessariam esse, non est sensus, quod caritas sit medium, & alia precepta sint finis, sed e contrario, alia precepta imperantur ab efficaci intentione finis, seu caritatis, eorumque executio dirigitur in caritatem sicut in finem. Idque patet ex communi doctrina de intentione finis, & electione mediorum. Finis enim per se intenditur, & media propter finem: & tamen cum media ardua sunt & difficilia, finis intentio renovatur, ut illius efficacitas animum ad executionem impellat mediorum. Nec propterea contraquam dixit, finem esse propter media; sed contra, media propter finem. Repetenda igitur est frequentatio finis intentio, seu amor erga Deum ob duplicem rationem, tum ut ipsum impleatur caritatis preceptum, tum ut facilius alia precepta executioni mandentur.

V. Quæst. II. In quo sita est frequentatio ista actus amoris erga Deum repetendi? Resp. Antequam frequentiam hanc pressius explicet, congruum est aliqua tempora designare in quibus communitur Theologi preceptum urgere docent; & quasdam opiniones resellere que nimium istius precepti observantiam. Itaque certum cum sit pluries in vita amandum Deum esse, ut alias dictum est.

VI. P. Thomas Sanchez Lib. II. cap. xxxv. octo temporum intervalla designat in quibus ceteri Theologi preceptum urgere docent, eaque rejicit. Hoc idem prælat P. Castropalaus tract. vi. disp. 1. puncti. 4. Primo loco refert sententiam que urgere preceptum docet sub primam rationis diluculum, eamque rejicit: sed eam supra a vanis cavillis afferimus num. 3. Refert deinde opinionem P. Vasquez, qui obligationem istius precepti rejicit in vite finem: *Huiusmodi merito illam improbat. Tertio producit opinionem Joannis Sanchez, & aliorum, quos tacito nomine indicat Sotus, docentium semel tantum in vita preceptum hoc obligare. Tamquam nimium laxam a Theologis communitur reprobant asserit. Quarto recenset*

sententiam Scoti, Angeli, Tabiena, qui singulis diebus festis tenent fideles ad Deum diligendum descendunt. Sententiam hanc ut nimis rigidam explodit: quia, inquit, sanctificari dies festi valent sine dilectione Dei. Accedit nullum esse qui de hac omissione facta die festo se accuset: ergo credibile non est hanc esse obligationem; alioquin Parochi tenerentur suos fideles de illa monere, & ad illius impletionem excitare, quod videmus non fieri. Næ egeria argumentatio! Parochi probabilissimi præiudiciis occupati id præstare negligunt, verum est. Admonent vero fideles suos de hoc amoris tributo Deo pendendo Parochi evangelica Ethica instructi. Quinto commemorat opinionem Soti, & Valentia, qui docent adultos suscipientes baptismum ad diligendum Deum astringi. Sed neque hæc illi ardet opinio. Sexto inducit Bannez docentem amandum Deum esse, quit, obligatio sine fundamento.

VII. Præterire hic minime valeo imposturam quam P. Moya tract. vi. disp. vi. quæst. 1. §. 2. & 3. impingit Magistro Bannez, qui conceptis verbis docet mandatum caritatis speciale esse, pluries in vita urgere, & potissimum splendens primo rationis lumine. Deinde subdit, difficile satis esse tempora definire præcise in quibus urget. Putat tamen eos qui sumunt eucharistiam semel in anno implere preceptum istud. Cuius sensus non est, ut cavillatur Moya, quod sumptio ipsa sacramenti sit observantia precepti; sed quod fieri vix potest ut fideles accedant ad hoc divinum convivium, quod ultimum, & supremum est divini in nos amoris argumentum; quin redamant Deum illum qui se in illorum alimentum præbet. Sic dicimus, qui servant Dei mandata, Deum diligunt: non quod observatio preceptorum sit ipsa Dei dilectio, sed signum, & effectus dilectionis. Postremo admonet Bannez nobis etiam ignorantibus imputari istius precepti omnifariam posse, & continuo nobis clamandum esse: *Ab oculis meis munda me Domine. Non vacat longiorem pro Banneo defensionem adornare; cum latis superque illum a cavillis P. Moya afferuerit Vincentius Baronius. Nec quæ in Baronium Moya laudato congerit, aliquam mererentur oppugnationem: sua quippe futilitate corrunt. Paritas baptismi cum eucharistia nullius momenti est. Mortuorum illum, vivorum, tenet*

amat.

amantium, sacramentum illud est. Bannez optime argumentatur, dum dicit, susceptionem baptismi non esse impletionem precepti diligendi Dei. Neque sibi contradicit, cum docet illum qui suscipit eucharistiam semel in anno, preceptum caritatis servare, ob rationem datam, quod fieri vix possit ut fideles accedentes ad has caelestes epulas non utantur veste nuptialis caritatis, qua induti sint necessitatem est, cum digne sacramentum percipiunt.

VIII. Sed revertamur ad Castropalaum. Septimo loco repellit doctrinam illorum qui sanctos martyres sese muniendos iubent divini amoris armatura ad extrema perferenda supplicia. Octavo cum Sanchez, Suarez, & Coninch, aberrare eos contendit qui docent redamandum vi precepti Deum esse, cum magnam ab eo recipimus beneficium. Onus hoc grave reputat, si intimo cordis affectu grates divino lagitori reddere iubeamur; cum ille sua nobis impertiat beneficia, ut nostra magis sibi devinciat corda. Nono illi dupliciter doctrina Soti, & Valentia, qui ad amandum Deum nos obligant vi precepti, quoties illius maiestatem impeti blasphemis audimus. Amor erga parentes, patriam, amicos, nos ad illorum alferendum honorem impellit: quidni ad propagandum honorem divinum? Sed religio, non caritas munus istud est. Non renuo. Sed amor erga Deum nos ad defungendum religionis officium impellit; & sine hoc amore in hoc eventu religionis actus languet. Decimo discrepat ab ipso P. Sanchez docente preceptum obligare, dum odio habendi Deum animum tentato vellat: quia raro, vel nunquam praxium potest dilectionem Dei medium esse necessarium ad propulandum tentationem odii. Quod absolute non fit amor Dei medium physice necessarium ad expellendum odium, esto. Ceterum moraliter opportunum antitodum odii amor est. Idcirco communitur sententia docet urgere tum preceptum, sive per se, ut Sanchez, sive per accidens, ut communis alii. Undecimo recedit a communissima sententia extendente obligationem divini mandati potissimum ad mortis tempus. Opinionem hanc satis probabilem fateatur, atque in praxi consulendam; at illi certa non est, si peccati mortalis conficius tu non sis. Nobis vero nimiam redolet laxitatem eximere fideles a debito amoris Dei eo tempore quo medio amore copulari Deo debemus. Amplectenda ergo est communis

sententia. Postremum tamquam asperam, nimiumque duram rejicit sententiam que docet fideles teneri singulis annis vi precepti Deum amare. Quid diceret de precepto consistendi singulis annis, si auctoritas Ecclesie non oblatet? Deus scilicet tanta cura, tantoque studio, & sollicitudine curibus nostris non inculcat preceptum confessionis, sicut mandatum amoris, ut manifestum est. Verum otio abuteret, si longius improbarem opinionem quam ille suo Marte edidit, videlicet peccare fideles, si ultra triennium differant actum amoris Dei. Quid, si ultra biennium? Levem tunc culpam pronuntiabit? Orio, inquam, abuteret, si argumenta congererem, quibus hanc nimium laxam opinionem confutarem.

IX. Quæst. III. Satisfacit ne huius precepti qui semel in anno Deum diligit? Resp. minime. Pluries in anno Deum vi precepti amandum esse, mihi certum est. Quandoquidem Deus tanto verborum apparatu, & tanta expressum efficacitate nobis hunc amorem præcipit, ut continentiam illius amorem exigere videatur. Verum, cum hæc continentia physice esse nequeat, spectata naturæ corruptione, ad quamdam continentiam moralem, nostreque naturæ apte, speciem confugiendum est. Porro, ut hæc moralis servetur continentia, sapius in annos singulos amoris actus repetendi sunt. Sine hac quippe frequenti repetitione morales continentias consistere non valet. In hac sententiam concedunt Cardinalis Gotti, doctrina non minus quam purpura clarissimus, Cardenas, Roncaglia, Antoine, alique. Nec vicia qua ratione Theologorum aliquis ab ea diceret valeat.

X. Quæst. IV. Singulis ne diebus festis urget hoc amoris mandatum? Resp. Adfirmat Scotus in IV. disp. xxvii. quæst. unica, Tabiena verb. Caritas quæst. xx. Angelus verb. Fer. num. 41. Gabriel in III. disp. xxxvii. quæst. unica art. 3. Almainus quæst. unic. & alii. Quæ sententia (inquit Cardenas disp. vi. cap. II. art. 2. n. 9.) non est continentenda. Idemque censet P. Antoine tract. de virt. Par. III. cap. 11. Quin ait, Patrem Cardenas docere mortale peccatum committere illum qui hunc amoris actum per mensem negligeret. Et sane mihi valde probabilis est sententia isthæc: immo si continentiam moralem amoris considero, quam Deus nobis præcipere dixi, ob vim, & robur verborum quibus conceptum est illius mandatum; quasi dicerem probabiliorem mihi esse,

Quo-

Quoniam si Deus vult suum mandatum omni nostro conatu, tota anima, tota mente, tota fortitudine impleri; si illud nobis ob oculos continenter obverberari precepit; si iubet nos cogitationes nostras, sive ledentes in domo, sive ambulantes in itinere, in illud conferre; si illud in limine, obliquoque dormorum scribere imperat; ut altius memoriae nostrae fixum hareat; qua benigniore, unaque verosimiliori explicatione interpretari valeamus preceptum tanto studio inculcatur, quam si dixerimus, semel singulis hebdomadibus implendum esse? Festa ad Deum colendum instituta sunt. *Quis vero (inquit Augustinus) est cultus eius, nisi amor eius?* Non negamus precepta exterius servari posse sine caritate. Sed, si praeter litteram legis spiritus legis impiciatur, ideo Deus abstinere ab operibus servilibus, bonisque vacare iubet, ut cor nostrum in ipsam erigamus, ut a terrenis secedamus, & abstracti, sola caelestia meditentur, & commercium cum ipso habeamus, atque viscera cordis nostri in illius dulcissimis colloquiis, & amplexibus dilatemus. Sane si Scripturae, si Patres, si ratio, & cuiusque generis momenta consulantur; valde probabilis mihi haec opinio videtur, salvo temper meliori iudicio. Quando enim principia certa desunt, quibus sententia quae nobis verisimilis apparet, firmetur; submissa, & magno cum timore promittendam iudicium est. Quoniam non minus peccatur ob intulitum rigorem quam ob nimiam laxitatem. Hinc temperanda mihi videtur, & explicanda sententia haec. Si singulis diebus festis diligenter per se Deus est vi precepti; quando ergo plura sibi immediate succedunt festa, ut non raro contingit, singulis ne diebus preceptum urgeat? Qui tribus festis Deum diligit, peccabit ne graviter, si quarto die eum non diligit? Respondeo. Qui tribus festis Deum diligit, diligit & quarto, si iustus sit, & in peccatum non labatur, ut infra dicam. Ceterum, ut res illa interroganti respondeam, dico, satisfieri precepto, si singulis diebus dominicis Deus diligitur. Sed, quam prodis illius arbitrariae determinationis rationem? Quia, ut Suarez, alique graviores Theologi docent, definita illius precepti obligatio prudentiam arbitrio relinquenda est. Prudentiae vero mee (si qua quidem in me est) probabile apparet quod singulis dominicis diebus diligendo Deum impletur mandatum. Hoc quippe modo servatur continuitas moralis amoris, quam

iubere preceptum diximus: & simul rigor obligationis temperatur, & aptatur conditioni naturae humanae, quae nec nimia contemplatione caelestium opprimenda est, nec nimium laxanda in terrenarum rerum amore. Haec nobis probabilia videntur. Qui meliora habet, promat. Nec ideo diebus dominicis urgere preceptum amandi Deum dicimus, quod amor ille necessarius sit ad observandum mandatum de festorum sanctificatione; sed quod eiusmodi temporis intervalum opportunum existimamus ad servandam moralem continuitatem amoris, ut explicemus. Iterum tamen inculco, me haec omnia sapientium iudicio subicere. Quoniam nihil mihi antiquius est quam ut intulitum rigorem notam declinem. Dives enim in misericordia Deus est. Quare non ita illico obligationem precepti diei dominico, quod non possit altero hebdomadae die precepto laxari. Quoniam, ut dixi, semel in hebdomada sufficit. Nec in mentem tibi veniat serupulis animas implere doctrinam hanc. Nam qui reipso hoc preceptum implet, plusquam semel Deum amat in singulis hebdomadas. Peccatores nunquam. Clarior infra hoc explicabo.

XI. Haec obligatio amandi Deum in primo rationis instanti, in mortis articulo, pluries in annum, immo, ut probabile censemus, singulis Dominicis, per se est, leu vi ipsius precepti caritatis. Per accidens vero obligat preceptum, quando quis audit Deum blaspheuiis impeti, quando odio habendi Deum graviter tentatur: item, cum iustificari debeat, maxime erga sacramentum; ut si sacramenta administrare debeat sine confessione, alique similibus casibus, de quibus dictum est supra.

XII. Observes velim, te implere posse preceptum caritatis per se, etiam quando illud observas tempore quo obligat per accidens. En exemplum. Agnoscis quod actus amoris Dei efficacius remedium sit ad repellendam gravem tentationem sive luxuria, sive odii, qua vexaris die dominico, in quo supponimus preceptum caritatis obligare per se. Si tu elicias actum amoris, quo te tentationis lascivae periculo subducis; utranque preceptum implevisi, castitatis, & caritatis: quoniam tamen si hoc preceptum caritatis obligat per se, non propere impediri quo minus eliciatur actus imperatus ob finem poenitentiae, propulsi tentationem, & evadendi damnationem. Igitur quocumque eliciatur actus caritatis, sive ab-

solute absque ullo respectu ad aliquem finem assequendum, sive propter poenitentiam; semper valet ad implendum preceptum per se pluries diligendi Deum: & si illo die quo actum amoris edis ob finem servandi castitatem, obligat per se caritatis preceptum, observas reapse mandatum caritatis, si vero tali die quo tentatione vexaris, mandatum caritatis per se non obligat, si tentationi lascivae succumbis, peccas contra preceptum castitatis, secus contra preceptum caritatis.

XIII. Ultimo observes velim, quod etiam alii Theologi animadvertunt, ut Cardenas, Lorca, Leander, Catholicos bene moratos facillime implere hoc mandatum caritatis. Plures siquidem quotidie caritatis actus edunt, etiam non advertentes. Quandoquidem licet eliciantur ob aliarum virtutum exercitia, facti sunt ad implendum mandatum. Porro fideles qui devote recitant precationem dominicam, Deum amant, cum, ut sanctificetur sanctissimum illius nomen, orent; Deum amant, cum ob illius amorem pauperibus succurrunt, iniurias sibi illatas hilariter fronte perferunt, corpus ieiunii macerant; qui denique precepta legis exacte servant, & propriae professionis pensum impigre solvunt. Facessant ergo quorundam recentiorum spectra, & lemures, quibus ut terretur, & grave hoc preceptum frequenter amandi Deum traducunt. Grave est, ut diximus alias, hominibus carnalibus; ceterum iis omnibus qui Dei legem servare student, qui propriae salutis negotium serio pergant, non modo suave est, sed legem tantum suavem efficit, corque roborat ad observantiam.

CAPUT X.

Quomodo Catholici, sive iusti, sive peccatores, implet, violantque caritatis preceptum.

I. D Uas gravissimos momenti, & scitu necessarias difficultates enucleandas aggredimur. Altera est de peccatoris poenitentia statim post peccati perpetrationem: quam quidem controversiam ex professo non versabo, ad tractatum de poenitentia illam reiciens, & modo quadam tantum delibans ad clariorem intelligentiam precepti caritatis. Quippe dictum est, pluries in anno illud obligare; immo probabilis singulis diebus dominicis. Porro peccator letali crimine inquinatus implere caritatis preceptum nequit, nisi respiciat, peccatumque poenitentia delectat. Ideo examinandum oc-

currit, teneatur ne statim post lapsum poenitere, ut amare Deum valeat. Altera ipsium iustum spectat, utrum scilicet hic peculiariter ratione repetere actus caritatis astringatur, quibus permanentiam caritatis in anima custodiat, foveat, securitorem efficiat. Ambas difficultates brevi calamo, quoad fieri poterit, resolvemus.

§. I.

Omnia iustorum opera sunt aut meritoria, aut demeritoria.

II. UT a iusto initium ducamus, illud est primum omnium demonstrandum, quod licet in homine gratia sanctificante oratio nullus detur actus qui non sit aut meritorius aut demeritorius. Quae controversia tamen alibi locum habet, & re tamen nostra est illam paucis perstringere: quia ex illa clarius evincitur debetum frequenter repetendi actus caritatis. Porro quod omnia iusti opera meritoria sunt, aut demeritoria, colligitur primo ex Apostolo Paulo I. Cor. xv. *Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* Hic Apostolus comprehendit omne opus, omnemque laborem, & dignum mercede pronuntiat. Non me fugit reponi posse, Apostolum de opere bono loqui; secus vero inuenire quod omne opus bonum dignum sit mercede aeterna. Verum quamvis expresse id Paulus non afferat, facti tamen probabiliter colligitur: potissimum quod communiter graviores Theologi hoc in sensu excipiunt Apostoli textum; & nostramque positionem defendunt. D. Thomas in II. distinct. xl. quest. 1. art. 5. *Nullus actus a voluntate deliberata procedens potest esse qui non sit bonus, vel malus, non tantum secundum Theologum, sed etiam secundum morem Philosophum.* Et voluntarius non potest esse aliquis actus a deliberata voluntate procedens in habente gratiam, qui non sit meritorius. Sed in non habente gratiam potest esse aliquis actus deliberatus, qui nec sit meritorius, nec demeritorius. Et paulo infra: *Sed tamen actus bonitatis civis perfectus, non est susceptibilis efficaciae meriti, nisi in eo qui gratiam habet: & ideo in eo qui caret gratia, indifferens est ad meritum, & demeritum; sed in illo qui gratiam habet, oportet vel meritorium, vel demeritorium esse: quia si sit malus erit demeritorius, si & bonus erit meritorius.* Quia cum

caritas imperet omnibus virtutibus, sicut volentis omnibus potentis, oportet ut quicquid ordinatur in finem alicuius virtutis, ordinetur in finem caritatis. Et cum omnis actus bonus ordinatur in finem alicuius virtutis, in finem caritatis ordinari remanebit; & ita merito videtur esse. Et sic comedere, & bibere, servatio modis temperantia, & ludere ad recreationem servatio modo entrapetis, quae medium tenet in ludis, ut dicitur II. Ezechorum, meritorium erit in eo qui caritatem habet, quae Deum ultimum finem vitae constituit. Hoc idem docet pluribus aliis in locis quæst. 11. de malo artic. 5. ad 11. Ad hoc quod aliquis sit actus meritorius in habente caritatem, non requiritur quod actu referatur in Deum; sed sufficit quod actu referatur in aliquem finem convenientem, qui habitu referatur in Deum. Sicut si aliquis volens peregrinari propter Deum, emat equum, nihil actu de Deo cogitans, sed solum de via quam iam in Deum ordinaverat; hoc est etiam meritorium. Sed constat quod ille qui habet caritatem, se, & omnia sua ordinavit in Deum, cui inhæret ut ultimo fini. Ergo quicquid ordinaverit vel ad se, vel ad quodcumque aliud sui, meritorie agit, etiamsi actu de Deo non cogitet; nisi impediatur per aliquem inordinationem actus, qui non sit referibilis in Deum. Hoc autem non potest esse, nisi sit peccatum saltem veniale. Ergo omnis actus habens caritatem vel est meritorius, vel est peccatum. Eadem habet quæst. XIV. de verit. artic. 5. Dicendum, quod in habente caritatem non potest esse aliquis actus virtutis, nisi caritate formatus; aut enim actus ille erit in debitum finem ordinatus; & hoc non potest esse, nisi per caritatem in habente caritatem: ut non est ordinatus in debitum finem; & sic non erit actus virtutis.

III. Unicum aliud testimonium produco ex eodem Angelico, quo declarat, quo in sensu intelligendum sit id quod quandoque dicit Angelicus, sufficere videlicet referre in Deum relatione habituali opus bonum, ut sit meritorium. Inquit ergo in II. dist. xl. art. 5. ad 6. Dicendum, quod non sufficit omnino habitualis relatio actus in Deum; quia ex hoc quod est in habitu, nullus movetur, sed ex hoc quod actu operatur. Nec tamen oportet quod intentio actualis ordinans in finem ultimum, sit semper coniuncta cumlibet actioni, quae dirigatur in aliquem finem proximum; sed sufficit quod aliquando actualiter omnes illi fines in finem ultimum referantur; sicut fit quando aliquis cogitat se totum ad Dei dilectionem di-

rigere: tunc enim quicquid ad se ipsum ordinat, in Deum ordinatum erit. Quando ergo Angelicus insinuat videtur, satis esse referre opus in Deum relatione habituali, non aliud intendit, nisi quod iustus, qui habitu gratiae sanctificantis, & habitu caritatis præditus est, habitu conversus in Deum est: ex qua habituali conversione, quoties operatur bene moraliter, suapte natura fere consequitur ut virtualiter saltem opus suum dirigat in Deum, ut clarus explicat Hannibalus in II. dist. xl. art. 4. Est homo (iustus) non semper actu cogit de Deo, tamen habitu semper refert in Deum; & quodammodo actu, in quantum vis actualis intentionis præcedentis remanet in actibus sequentibus. Ex quo satis perspicue apparet, quod relatio hæc habitualis, quam interdum sufficere Angelicus ait, eadem sit ac virtualis. Quippe loquitur Angelicus relate ad propria principia, quibus constituit omnia iustorum opera meritoria esse, vel demeritoria. Quoniam ex quo iustus actu caritatis se, & omnia sua Deo subicit, ut ultimo fini, remanet & habitualiter in Deum conversus; & ex hac habituali conversione consequitur quod iustus operans bonum morale, virtute præcedentis actus, virtualiter saltem, bonum iustum in Deum ordinat.

IV. Sententiam D. Thomae communiter amplectuntur Thomista. Capreolus in II. dist. iv. quæst. 1. art. 3. & dist. xl. quæst. 11. dist. Caletanus 1. 2. quæst. VIII. art. 3. Soto Lib. III. de natur. & grat. cap. IV. Medina 1. 2. quæst. XVIII. art. 9. Genet disput. 11. art. 6. num. 151. Collegium Salmanticense tract. XVI. disp. IV. dub. 5. Ratio autem satis peripua videtur. Actus caritatis amor efficaci est finis ultimi, seu Dei auctoris supernaturalis super omnia. Ergo subicit Deo, atque in Deum dirigit hominem iustum, omniaque illius opera quae in Deum referri queunt. Prima propositio a nemine in disputatione adducitur. Altera vero illam sponte consequitur. Quoniam hæc prerogativa est actus efficaci, ut sua vi influat in ea omnia quae dirigit, & ordinat. Virtute siquidem istius imperii, & influxus ad actu inefficaci distinguitur. Accedit quod homo iustus, cum actu efficaci amoris lemetipsum Deo sacrificat, potissimum Deum in viciniam Deo litat, liberum arbitrium est, & voluntas. Hoc quippe est Deum toto corde, tota anima, & tota mente diligere, nempe integram animæ, mentis, & voluntatis hostiam Deo offerre. Si integram plantam donat; ergo & fructus, nempe actus omnes qui ad eadem voluntate proficiunt.

ciscuntur, si boni sint, digneque Deo offerantur. Hanc rationem paucis verbis complectitur Angelicus 2. 2. quæst. XLV. artic. 4. Deus autem est diligendus sicut finis ultimus, ad quem omnia sunt referenda. Idemque respicit 1. 2. quæst. ex. artic. 10. Sub precepto caritatis continentur ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum. Hoc quippe est privilegium caritatis quod modus illius cadit sub precepto; ita ut vi præcepti caritatis omnia opera nostra teneantur in Deum dirigere, secundum illud Apostoli I. Cor. x. Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Quoniam textum pluribus in locis explicat Angelicus, maximo quæst. 11. de virtut. art. 11. ad 2. Dicendum, quod omnia referre in Deum, non est possibile in hac vita, quod semper de Deo cogitur, hoc enim pertinet ad perfectionem patriæ; sed quod omnia virtute referantur in Deum, hoc pertinet ad perfectionem caritatis, ad quam omnes tenentur. Ad cuius evidentiam considerandum est, quod sicut in causis efficientibus virtus prima causa manet in omnibus causis sequentibus; ita etiam intentio principalis finis virtute manet in omnibus finibus secundariis. Unde quicumque actu intendit finem principalem; sicut medicus, dum colligit herbas, actu intendit conficere virtutem; tamen intendit sanitatem, propter quam potione dat. Sic igitur cum aliquis seipsum ordinat in Deum sicut in finem, in omnibus quae propter seipsum facit, manet virtute intentio ultimi finis, qui est Deus. Unde in omnibus mereri potest, si caritatem habeat. Hoc igitur modo præcepto Apostolus quod omnia in Dei gloriam referantur. Et in responsione ad tertium argumentum subdit, quod aliud est habitualiter referre in Deum, & aliud virtualiter. Habitualiter enim refert in Deum etiam qui nihil agit, nec aliud actualiter intendit, ut dormiens. Sed virtualiter aliquis referre in Deum est agens propter finem ordinantis in Deum. Unde habitualiter referre in Deum non cadit sub precepto; sed virtualiter referre in Deum cadit sub precepto caritatis.

V. Difficiles, ac metaphysicas nimium subtilitates texere hic Scholastici solent, ut modum expehant quo actus ille primus caritatis transiit permanens in actibus subsequen- tibus, quos dirigere debet. Verum in his expediendis immorandum non esse existimavimus. Illud quippe certum est caritatem formam esse ceterarum virtutum. Modus pro-

quo hæc contingat informatio, diversimode a Theologis explicatur. Alii contendunt fieri hæc informationem media quadam modali formalitate, quae eisdem caritatis participatio est; & in ceteras virtutes derivatur. Alii volunt caritatem fere ipsa alias virtutes informare, eaque dirigere in finem ultimum: quod evenit, dum primo gratia, & caritas animæ infunduntur. Verum paucis verbis dicitur, quod caritas, cum sua efficacissima vi voluntatem, ceteraque virtutes; omniaque sua in Deum ultimum finem dirigat, ita affectus, dispositionem, & modumque voluntatem, & aliasque virtutes, ut vi illius modificationis, & habitudinis in professe ab efficacia caritatis, etiam post transiitum illam primum actum, tendat in ultimum finem. Quapropter, dum adversarii opponunt actum formalem caritatis dirigentem elapsum esse, & consequenter non posse sui efficacitate influere in actus subsequentes: optime respondetur transilisse formaliter actum illum; sed virtualiter remanere in impressione, seu modificatione relicta in voluntate, ceterique virtutibus. Hoc autem pluribus exemplis confirmari valet.

VI. Obicies. Infidelis refert se, & omnia sua in nomen saluum, id est idolum. Ergo virtute illius efficaci relationis in finem ultimum idololatricæ, cetera omnia posteriora opera infidelitatis habere fovebunt: & sic omnia opera infidelium erunt peccata, quemadmodum omnia opera iustorum sunt meritoria. Resp. Paritas laborat, ut aiant, falso supposito, nempe quod finis ultimus idololatricæ sit idolum. Sed cutique, sive infidelis, sive peccatoris, finis ultimus est bonum proprium, prout adstrahit a ratione increati, vel creati, honesti, vel inhonesti. Licet ergo videatur quod idolum sit finis ultimus idololatricæ, reapse ita non est: non enim amat se propter idolum, sed idolum propter se: sicut uti, dum peccator perpetrat aliquod flagitium, finis ultimus adqueus illius peccatoris non est obiectum, seu idolum illud vitiosum; alioquin qui facit plura peccata mortalia disparata, & non subordinata, haberet plures ultimos fines, quod esse nequit: sed, ut diximus, finis ultimus adqueus peccatoris est bonum proprium: ad quod omnia quae appetit peccator, ordinantur. Porro, cum hoc bonum proprium præfinitur a ratione honesti, vel inhonesti, si actio peccatoris, vel infidelis est mala, ordinatur ad bonum proprium, ut affectum privationis referibilitatis in Deum. Si actio bona est officiofuerit, & in nullum pravum finem ordinata, sed pro-

pter ipsam honestatem obiectivam volita; tuac ordinatur in bonum proprium, ut reteribile in Deum, quod vi illius actionis nulla afficitur pravitate quae impedit ordinationem in Deum. E contrario res se habet in iusto, cuius Deus est finis ultimus adequatus; & caritas sola quae in iusto residet, privilegio poritur ut sit forma aliarum virtutum, & efficacitate sua determinet voluntatem, ut in tali habitudine, & dispositione consistat, vi cuius valeat, transacto primo caritatis actu, posteriora opera dirigere in ultimum finem. Si plura cupis, consule Scholasticos, maxime Salmanticenses tract. de ult. fin. disput. xv. dub. 3. Non ergo omnia peccatoris, vel infidelis opera sunt peccata. Omnia vero opera honesta iusti sunt meritoria ob rationem explicatam.

VII. Quare, quamdiu actus ille caritatis efficax quo iustus se, suaque omnia in Deum dirigit, daret in impressione relicta in voluntate ceterisque virtutibus. Respondent Salmanticenses loc. cit. suapte natura durare per totam vitam, nisi retrahatur. Hac doctrina nobis minime aridet, nisi explicetur. Quod iste actus, spectata illius efficacitate, & deliberto proposito, prodat perpetuam quandam, perennemque durationem, non infior. Verum subido, determinationem, vimque impressionis quae remanet ex efficacitate istius actus in voluntate, ceterisque virtutibus, diu non duraturam in voluntate, nisi aliorum caritatis actuum formalium repetitione foveatur, & insinuetur, ob corruptionem naturae humanae, & passionum tumultum, & rebellionem. Quis dixerit, intentionem efficacem, qua quis proponit attentae, & devotae recitae divinas laudes, in perpetuum duraturam, nisi frequenter renovetur? Cupiditas quippe terrena, carnalique amor insidias continenter intrat, & diu nocturne machinatur adversus anorem divinum: Bellum continuum ardet, & lacta non interrupta. In hoc consensu extenuatur, deservertque calor caelestis, nisi adjuvetur, & foveatur. Comparare non immerito possumus ignem divini amoris qui ardet in voluntate iusti in hoc naturae lapsu statu, calori ignis qui calefactae aquae inheret. Aqua calefacta cito frigescit ob continuum consensum quo frigus aquae pugnat adversus ignis calorem sibi inimicum; & nisi calor receptus in aqua, ignis flammis corroboretur, in nativam aqua recidit frigiditatem. Eadem ratione, proportione servata, calor amoris divini in voluntate iusti ardens paulatim frigescit, vi-

resque in continua pugna adversus imparissimum concupiscentiae ignem amittit, nisi opportunis auxiliis renitatur, nisi frequentia actuum estu inflammetur. Hinc collige, quam vera sit doctrina quam supra explicuimus, preceptum videlicet caritatis obligare ad frequentem actuum repetitionem: quam frequentiam diximus non salvari, nisi pluries actus caritatis repetantur in annos singulos; quin, ut quid nobis probabilius addidimus, in singulos dies dominicos. Quae doctrina, si ad Iesu Christi pedes, si ad divinae maiestatis thronum, si ad infinite bonitatis conspectum nominetur, non rigorem, non asperitatem, sed dulcissimam sapit suavitatem.

VIII. Et revera si mandatum sic explicatum comparate ad iustum spectetur, nihil oneris imponit praeter id quod in praxi re ipsa accidit, & quod Theologi Aetici incalcant. Siquidem quis iustorum integra hebdomada negligit suum salutarem amantissimum Deum? Quis iustorum praecognitionem dominicam recitabit, quin nec semel in hebdomada ex animi sententia dicat: Sanctificetur nomen tuum? Contra si iustus tam fuerit ignavus, tam oescians, tamque torpidus, ut integram hebdomadam nullum supernaturalem vitae actum eliciat, ut nec semel colloquatur cum Deo, nec Deo hostiam cordis sui litet, ut cogitationes suas, stultique affectus, sine quibus vivere haud potest, in terrenis, mundanisque negotiis occupet: quis dixerit iustum hunc vitam vivere divinam? Quod si vita divina mortua sit; abruptum ergo est sanctum amoris vinculum, violatumque amicitiae foedus. Duplici ergo ratione iusti tenentur frequenter actus repetere caritatis, tum ut penum amoris Deo solvant, tum ut insulsum caritatis donum ab inimicorum insidiis servant.

IX. Haec, reponis, aetetica sunt, & perfectionis consilia suadenda, secus praeccepta necessario sub damnationis aeternae poena imponenda. Aetetica, & divina esse concedo; consilia tantum nego: nisi loco consilii tibi sint: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua. Hoc est primum, & maximum mandatum. Continuum caritatem habete. Quidquid feceritis, sive manducatis, sive bibitis, omnia in gloriam Dei facite. Francique verba haec quae ego praecipio tibi hodie, in corde tuo: narrabis ea filijs tuis, meditaberis in eis sedens in domo, & ambulans in itinere. Quod quid iustus diu in gratia, & caritate non perseverabit, nisi gratiae actualis speciali dono a Deo

Deo donetur? Hac porro gratia pigris, & oesciantibus non solet a Deo tribui, sed vigilantibus, qui lampades accensas habent & oleo plenas. Quod quid Iohannes Evangelista scribit languidum, frigidumque amatorem Deum ad vomitum, nempe ad detestationem, provocare? Utinam frigidus esses, aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te exomere ex ore meo: Apoc. 111. Innumera alia occurrerent rationum momenta quibus palam frequentem, iustum teneri pluribus titulis ad frequentem actuum caritatis repetitionem. Sed haec pauca quae dicta sunt, insufficientia: plura fortassis alibi dicentur.

§. II.

Iustus lapsus in peccatum mortale, illico ne caritatis actum eliciat, & se in Deum convertere stringitur?

X. Difficillimam enucleandam ingredimur questionem. Hanc tamen in praesentia pro dignitate discutere nolo. In tractatu de Poenitentia id peragam. Aliqua nunc perstringam, & quo ego propendeam in dubia, & ardua disputatione, indicabo.

XI. Communior recentiorum opinio est, quae asserit, eum qui in peccatum mortale lapsus est, non teneri statim ad poenitentiam, sive ad elicendum actum perfectae contritionis, sive ad suscipiendum confessionis sacramentum. P. Suarez de Poenit. disp. xv. sect. 5. laudat pro hac opinione Durandum, Angelum, Joannem Medinam, Hadrianum, Sotum, Canum, Viguerum. P. Caltrapianus vero citat P. Henriquez, P. Coninch, P. Layman, Velquez, pluresque alios.

XII. Altera sententia iustissimum hominem lapsum in peccatum mortale statim stringi aut ad actum contritionis perfectae, vel ad sacramentum poenitentiae suscipiendum. Hanc sententiam docent D. Thomas 2. 2. quae. 111. art. 1. ad 3. Bonaventura in 11. dist. xvii. art. 4. in 4. part. quae. 111. Alexander Aleris part. 1v. quae. lxxvii. memb. 4. art. 1. Paludanus in 11. dist. xvii. quae. 1. art. 3. concl. 2. Argentina in 11. dist. xvii. art. 4. ad 4. Maior in 11. dist. xvii. quae. 5. D. Antonius III. Part. iii. xiv. cap. viii. §. 2. Caietanus 2. 2. quae. lxxv. circa 2. & Tom. I. opusculi tract. xvii. Silvester verb. Contritio num. 4. Marcellus in 11. quae. xii. art. 1. part. 5. Guilelmus Parisiensis tract. de poenitent. Innocent. Theol. Tom. I.

centius in cap. Omnis utriusque sexus, de poenitent. Archidiaconus in cap. Ille Rex de poenitent. dist. 111. Perrus de Soto loc. xviii. de poenitent. Abulensis Lib. I. Paralip. cap. xvii. quae. xxxvi. Prae omnibus hanc fultu calamo veritatationem P. Libertus a Iesu Carmelita Execratus in suo Tomo inscripto Fadius timoris, & amoris edito Romae 1713. disp. 3. art. 4. a pag. 185.

XIII. Auctores prima sententiae matuo dissident. Nam alii negant vel ipsum poenitentiae praecceptum speciale, quemadmodum negant praecceptum peculiare amoris: quae opinio communiter reicitur. Alii admittentes praecceptum poenitentiae, sustinent obligare dumtaxat in articulo necessitatis: in quam opinionem concedere videtur Magister Cano par. 1v. concl. 1v. Sed hoc nimiam sapienter laxitatem: praeccepta enim virtutum per se obligant, & non per accidens; nec obligant tantum semel, sed pluries, ut de praeccepto amoris divini dictum est, Alii docent, obligare amoris divini dictum est, ut de praeccepto amoris divini triennium, & alii singulis annis. Magister Nunius in 111. part. dub. 7. Candidus diffus. moral. xxiv. artic. 16. concl. 5. limitant tempus istud, & decernunt illum qui per octo, vel sex menses maneret in peccato mortali, contra hoc praecceptum delinquere.

XIV. Si Theologorum auctoritas spectetur, potissimum recentiorum, prima sententia, quae negat praecceptum poenitentiae statim obligare peccatorem ad conversionem in Deum, adeo communis evaluit, ut rigorismi notam non effugiat qui alteram oppositam propugnare ausus fuerit. Haec porro rigoris nota quae ob unam, aut alteram opinionem a communi consensu recedente inuritur, illud malorum parere solet, quod sententiae alicui, quantumvis verissimae, praedictum maximum subeant. Si haec tempestate Auctores quospiam nihil rigoris res traducitur vel ob unam opinionem, illico omnia illius opera in discrimen adduci, & eisdem rigorismi nota fugillari solent. Quid itaque praefabimur, ut tantam declinam invidiam, & veritati ipsi provideamus? Nostrum iudicium suspensum, & argumenta utriusque partis exhibebimus.

XV. Prima ergo sententia, quae negat praecceptum poenitentiae urgere statim peccatorem ad detestandum per contritionem, vel sacramentum confessionem peccatum, & ad substitueam conversionem in Deum, his fultur argumentis. I. Fidelissimum omnium consensus pro certo habet novum non perpetrari pec-

catum, si quis non continuo ac in peccatum incidit, penitentiam agat: nec penitentes istius novi criminis se acculare, nec Sacerdotes id investigare solent, aut scire curant. II. Præceptum penitentiae adfirmans est. Ergo quemadmodum cetera alia præcepta positiva pro tempore tantum necessitatis obligant, ita & hoc penitentiae mandatum urgente tantum necessitate obligat. III. Si peccator, statim atque in culpam lapsus est, præcepto penitentiae astringeretur, in quolibet instanti eiusmodi præceptum urgetur. Consequetur ergo eum qui post primum peccatum in aliud recideret, puta lasciviae, duplex crimen peccare, aliud contra castitatem, aliud contra præceptum penitentiae; quod absolum videtur. Hæc sunt potiora illius sententiae fundamenta, quæ quam sint valida, palam fiet, alterius sententiae argumenta proponendo.

XVI. Altera ergo sententia, quæ statim post perpetratum crimen penitentiam exigit, ut mea præfert opinio, argumentis nititur quæ & inconcussa, & ineluctabilia videntur. Primum porro a sancto Dei verbo arcessitur. *De proptiatio peccato nosse esse sine metu: neque aditias peccatum super peccatum. Et ne dicas: Misericordia Domini magna est: multitudine peccatorum meorum miserabitur. Misericordia enim, & in eis illis cito peccantur, & in peccatoribus respicienda illius. Non tandem converiti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindicæ disperdet te.* Ecclesiastici v. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra:* Ps. lxxxiv. *Quærite Dominum, dum inveniri potest: invocate eum, dum prope est.* Hier. lv. *Peccati, & remissis . . . deservisti consilium meum, & increpationes meas neglexisti: Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id advenierit quod timebatis.* Ex his textibus manifeste apparet, vel uno die non esse voci divine audentium denegandum, sed concessum autem aperiendum eidem. Quin repentiam vindictam minatur Dominus his qui de die in diem penitentiam protrahunt. *Hodie si vocem &c. Ne differas de die in diem &c.* Non dicit de hebdomada in hebdomadam, de mense in mensem, de anno in annum; sed de die in diem: ex quo eruitur, quam celerrimè, quam sollicitam iubeat penitentiam Dominum.

XVII. Alios textus producam, quibus Deus nobis imperat continuam vigilantiam

adversus inimicorum infidias: imperat conscientiam nos mundam a sordibus criminum custodire, animumque semper habere paratum ad mortem suscipiendam, atque adeo ad eius tremendum, formidandamque iudicium iubeendum. *Vigilate ergo, quia nescitis quæ hora Dominus venturus sit:* Matth. xxv. *vers. 41. Vigilate ergo: nescitis enim quando dominus domus veniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane: ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico.* Marci cap. xiiii. *vers. 35. Si fecerit paterfamilias quæ hora fur veniret, vigilet utique, & non sinit perfodi domum suam. Et vos estote parati, quia quæ hora non putatis, Filius hominis veniet.* Lucae xii. *vers. 39. Idem reperit cap. xxi. vers. 34. Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ, & superveniat in vos repentina dies illa.*

XVIII. His textibus utuntur Patres, ut peccatores a somno iniquitatis excitent, & ad subitanam penitentiam provocent, inducantque. Quare omnes una voce, uno consensu clamant, nec unicum diem differendam esse peccati abolitionem: D. Augustinus in Psalm. cxlv. *Deus penitentia tua indulgentiam promittit; sed huc dilatorum tuæ diem crassimum nos promittit.* Et de tempore serm. cci. *O homo qui differas de die in diem, forte habiturus habes ultimum diem.* Tertullianus: *Christianus non est crassum.* Item Lib. de penit. cap. vii. *Aliter ut aliquis ita interpretetur, quasi eo sibi pateat ad delinquendum aditus, & redundante clementia celsissimè libidinem faciat humanæ tenentis. Nemo ideo dicitur se, quia Deus melior est. D. Ioannes Chrysostomus episc. ad Theodorum: Noli tardare converiti ad Dominum, nescis enim quid pariet supervertentia dies.* D. Ambrosius Lib. de penit. cap. ix. *Aligui proposita spe penitentiae conscientiam sibi delinquendi propeptam putant; cum penitentia peccandi remedium sit, non peccandi incentivum.* D. Basilus in Catena aurea: *Laqueus fortis est penitentia dilatoria.* At quid tempus, operamque ludo in conquiritis Patrum sententis, cum, ut dixi, nua voce omnes adversus penitentiam dilationem invehantur?

XIX. Scripturis sanctis, & Ecclesie Patribus concepit communis Catholicorum consensus. Catholicorum porro nomine hic hautquaquam veniunt vel in opere seclerum dormientes, vel terrenarum voluptatum

man-

mancipia; sed gens illa sancta, & regale sacerdotum, Episcopi videlicet primum, Doctores, divini dispensatores, ministri, ipsique populus divina luce illustratus, minimeque aut pravitate opinionum, aut flagitiorum caligine obnubilatus. Quid porro latius, quid frequentius, quid ferventius sacri Concionatoris auribus populi christiani ingerunt, inculant, quam repentiam penitentiam? Numquam sermo de penitentia recurret, quin in eos qui moras neunt penitendi, levis declamatio. Oracula vididis referunt coloribus gravissima iumentia aeternum periculi pericula. Oracula Christi Domini quæ adduximus, exaggerant: extremam demerentiam, cacumque lumorem illorum ostendunt peccatores qui vel unicum diem nutriunt, foventque in anima sine peccatum illud, quod, ceu serpens feralis, quotidiano moriū vitam illis aeternam surripere valet.

XX. Quod ad hæc reponis? Declamationes, figurate Rethorum istas esse, piæ exhortationes, consilia evangelica? Si hæc obtrudis, ne scandalum maximum populo christiano ingeras vercor. Quippe si evangelica oracula, si Patrum effata, si Concionatorum declamationes, si librorum quos spirituales & alcedicos vocitant, hortamenta, consiliorum sacri fuggetus sint, sicut in postremo sacri suggestus, facessant divite minæ, atque vindicæ in eos qui cordis contritionem differunt. Falsa siquidem positio, quod divina oracula adversus eos qui in culpe statu persistunt, sint mæta consilia, quæ repentiam fideant, minime vero iubeant penitentiam: languida erunt, & vaide exilia argumenta ad infringendam subigendamque peccatorum contumaciam.

XXI. Verum, ut datam responcionem penitus convellam, Patrum, Theologorumque testimonio demonstrabo, oracula divina quæ recitamus, non consilia, sed præcepta esse. S. Ambrosius Lib. VII. in Lucam super illa verba cap. xii. *Beati serui illi quos cum venerit dominus, invenient vigilantes, hæc scribit: In superioribus vigilare nos voluit, per omnia expectantes momenta Domini Salvatoris adventum; ne, dum aliquis remittit, & negligit, & de die in diem opera sua differi, iudicii futuri die, vel propria morte præventum, meritum suæ commendationis amittat. Et illi quidem in omnes PRÆCEPTI forma generalis.* D. Hieronymus in Michæam cap. vi. *Iubetur nobis ut preparati simus ambulare cum Domino Deo nostro: nul-*

la hora dormire, nullo tempore securi esse debemus. Theophylactus ad ea verba, *Et vos estote parati*, hæc habet: *Iubet preparari, hoc est habere virtutis opera, quasi in thesauro quodam reposita.* Et Marci xiiii. ad illa verba, *Vigilate &c.* loquitur: *Omnibus autem PRÆCIPIT Dominus, & his qui in mundo vivunt, & his qui successerint.* S. Leo Magnus serm. viii. de ieiunio, in illa verba, *Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra*, hæc scribit: *Quod PRÆCIPITUM, dilectissimi, ad nos specialius periculi cognovimus.* Plura alia eiusmodi ex Patribus afferre possem; quæ brevitas gratia tranfmitto.

XXII. Ex Patribus ergo compertum habemus, levem esse præceptum illud quo Dominus præcipit, iubeo, ut vigiles, paratissime ad rationem illi peracta vite reddendam. Est ergo mandatum Domini, *ne illa hora dormiamus* in opere peccati; neque ullo tempore deliberate perisillam iniquitate, ut Patres communiter clamant. Accedit quod Theologi unanimes consensione docent, tunc divina oracula loci præcepti habenda esse, quando penam aeternæ mortis commendant transgressores. *Omnia quæ in Scripturis proponuntur sub comminatione aeternæ damnationis, posita sunt sub rigore præcepti:* inquit P. Suarez disp. i. de fide sect. i. n. 2.

XXIII. Præceptum tum adfirmans, quod penitentiam imponit, tum negans non differendi eandem, admittunt recitiores. At subdunt, præceptum hoc, ut adfirmans, minime obligare ad subitanam peccati detractionem; ut vero negans, obligare quidem ad non differendam vel per quinquennium, aut per tres, aut pluraquam unum, aut per medium annum. Promenda nunc ergo argumenta sunt quæ evincant, consilium ac peccatum perpetratum est, peragendum esse penitentiam. *TD confessum, & statim, ne metaphysice accidit, sed moraliter, & iuxta prudentem iudicationem.* Quoties igitur peccator memoria occurrunt propria crimina, si illorum penitentiam deliberato animo negligit omittitque, eum peccare adversus penitentiam præceptum evincunt sequentia argumenta.

XXIV. Deberem, antequam ultra probehor, insinuare argumentationem factam, nempe vana, & stultia reddi omnia Scripturam validissima momenta, quibus Patres, Concionatores, & Confessarii, omnique christiani populi Pastores urunt ad suadendum peccatoribus debitum penitentiae continuo

nno peragende. Qua vi polleret argumentum illud quod a libeunda damnationis peccato repetunt Patres, ut repentinum odium sibi Christianis habentem, licitum esse in peccato perferre, & penitentiam in annos deferre? Quid, si seirent Theologos id doceretur? Quis amplius ex sacris Oratoribus fugere periculum solida instructus fiducia sibi periculum fore peccatoribus, ut confestim æternæ damnationis periculum declinet, quod extrema dementia fit velle deliberato animo in eo perferre statu in quo si denalcantur, damnantur? Mori autem singulis momentis, & quando minus cogitat, quæ potissima sunt ad infringendam peccatorum contumaciam, ad suadendam peccatorumque vigilantiam christianam, ad timendum inferni, divinarumque iudiciorum excitationem, frivola prorsus sunt, recentiorum opposita sententia admittit. In hac siquidem positione, præfata argumenta convenientiam tantum evincunt, secus necessitatem vigilantie evangelicæ, & penitentiam fidelium inculcat, quam continentiam Christus inculcat, & penitentiam penitentia post commissum peccatum, quam communis fidelium sensus necessarium credit. Verum solus de his alibi.

XXV. Primum ergo argumentum quo evincitur peccatorem statim, modo explicato, alitri ad penitentiam peragendam, ab auctoritate repetitur D. Thomæ, qui hæc scribit 2.2. quæst. lxxi. art. 8. *Manifestum est autem quod nec per modicum tempus licet in peccato morari, sed quilibet tenetur peccatum statim deserere, secundum illud Eccles. xxi. Quasi a facie colubri fugere peccatum. Et idem quilibet tenetur statim restituere.* Respondent recentiores, D. Thomam loqui de peccato actuali, secus de habituali. Habitualia peccata vocant reatum relictum ex actione peccati; actualia vero ipsum peccati actum. Tenetur homo, inquit, iuxta D. Thomam cessare ab affectu, seu continuatione peccati; secus ad abluendam contritionis lacrymis maculam peccati habitualis.

XXVI. Responsio isthæc minus, ut mihi videtur, congruit menti, & doctrinæ D. Thomæ. Quod ut perspicue palam fiat, expendenda primum verba sancti Doctoris sunt, deinceps illius mens manifestanda. *Nec per modicum tempus, inquit, licet in peccato morari.* Hæc sane verba hunc obviunt, germanique sensum menti ingerunt quod in peccato perpetrato non licet nec modicum tem-

pus permanere. Quem sensum confirmant proxime sequentia verba: *Sed quilibet tenetur peccatum statim deserere.* Quid significat peccatum deserere? Non peccare. Non continuare peccatum. In questionem ne Catholici vertunt, sit ne continuandum peccatum? Eo modo Angelicus desiderandum peccatum asserit quo coluber fugiendus, secundum illud: *Quasi a facie colubri fugere peccatum.* Colubrum ne ille fugit qui colubrum in sinu suo clausum custodit? A facie colubri fugere, est separari ab illo, illiusque aspectui, & commercio se subducere. Sic peccatum deserere est peccatum expellere ab anima. *Fugere a peccato* hunc prodit significatum, quod peccator vincula contracti criminis solvat, quod servitutem peccati deserat. Quousque peccatum in anima occultum retinet; qua fronte dicere poterit, se peccatum deserere? Verba ergo D. Thomæ, iuxta genuinum sensum, expulsionem repentinam peccati ab anima produnt. Mens modo, & doctrina D. Thomæ expendenda est. Hæc autem eo spectat ut evincat tam Deo, quam proximo confessum rem ablatam restituendam esse. Peccatum Deo surripit ultimi finis, seu supremi dominii dignitatem: suo autem infinitam maiestatem & throno deturbat: iniuriam illi irroget gravissimam. Statim igitur hæc omnia restituenda Deo sunt, sicut & veltigio res temporalis domino suo reddenda est.

XXVII. Secundum argumentum proponitur, quod magis perspicuum efficitur D. Thomæ doctrinam. Non licet in affectu peccati permanere, ut omnes fatentur. At qui deliberato animo peccati penitentiam negligit, cum opportunam occasionem eandem peragendi habet, in affectu peccati reapse peristit. Ergo nunquam licitum est in peccati statu permanere. Minor propositio evincitur. Qui commissi peccati memoriam, simulque opportunam occasionem illud expellendi habet, si reapse illud non expellit, illud deliberato animo retinet in se: quod idem est ac amat, seque in eodem complacet: quia sicuti per odium pellitur, sic per amorem servatur. Quid, amabo te, est illud nolle peccatum a te excutere, nisi interpretari velle in eodem peccati statu perleverare? Sed qui vult in peccato perleverare, eo ipso peccatum approbat, peccatum diligit, in peccato sibi complacet. Nemo enim in eo quod sibi displicet, quod sibi odio est, deliberato animo persistit. Item aliis verbis urgere hæc postulatio argumentationem. Si liceret peccatori, cui peccata memoria occurrunt, eorundem non

pecc.

penitere; eadem ratione licitum eidem esset elicere hunc actum, *nolo penitere.* Si enim licita est penitentia omnino, licitus quoque erit actus quo peccator positive velle talem omissionem qua obiectum evadit elusum actus. Quoties enim obiectum honestum est, honestus quoque fit actus oportet qui in illud tendit. Quapropter communi fere proverbio fertur: Licitum est positive velle quod licitum est facere; & contra, licitum est positive nolle quod licitum est non facere, seu omittere. Ergo si licet penitentiam non agere, habita opportunitate illam peragendi; licitum etiam erit illam nolle, illamque positive respicere. Porro cum actus iste re indifferens esse nequeat in schola D. Thomæ, bonus, vel malus sit necessum est. Si licitus, bonus erit, nisi perversi finis intentione inficiatur. Peccator ergo poterit, oblata opportuna occasione penitentiam peragendi, illam positive respicere; & actus quo peccati penitentiam reiicit, bonus esse poterit: si bonus & meritorius, non æternæ, sed temporalis mercedis.

XXVIII. Ut hæc luculentam eluderent argumentationem recentiores Theologi, non est facile dicere, quot reclusas, quot intus excogitaverint. Diligentissimus Cano, qui, si quis alius, a tritico scholasticorum, quæ nihil significant, alienus est, hic tamen terminis ludere videtur. Concedit *loc. cit. a. par.* licitum esse differre penitentiam: ergo velle differre, licitum est: negat consequentiam: quia, inquit, talis volitio non habet bonum obiectum. Quod si ei opponas: Obiectum istius volitionis est ipsius penitentia dilatio: porro, si obiectum illud bonum est, bona sit & ipsa volitio; & si obiectum malum est, mala itidem sit volitio oportet, iuxta communem doctrinam: reponit ille: Non ita: licet licet velle non facere quæ non facere licitum est: ut non facere bonum in tardam licet, videlicet cum non tenetur: at velle non facere, nulla honestari ratione potest. Idque falsum suum ostendat? *Quod si volens*, ubi clarius statuit peccatorem novum peccatum peccare, si actum eliciat quo nolit penitentiam, etiam eo tempore quo agere penitentiam non affringitur.

XXIX. Hanc quam recensimus doctrinam impugnant, & merito, Salmanticensis scholæ tract. xxiv. dis. vii. dub. 5. n. 285. Quia non consistit, licitum esse non penitere, illicitum vero velle non penitere, oblationem quam iam dedimus. Exempla quæ Canus adducit, nullius sunt momenti. Quando licet non agere aliquid bonum, licitum itidem est

nolle tunc illud bonum. Quare Salmanticensis admittentes utrumque tamquam licitum, nempe & non penitere, & velle non penitere, ad instantiam obviunt, quod actus in individuo non sit indifferens; argue adeo actus ille ego velle non penitere tempore quo non urget præceptum penitendi, debeat aut bonus esse, aut malus: respondit, bonum, aut malum fieri posse actum hunc, iuxta obiectum, aut malum finem. Neque id obicit, sed data opera offendere fatagunt, quod velle non penitere potest esse actus bonus. Subducunt tamen, quod hoc *nolle penitere*, ut actus bonus evadat, non debeat esse extensum ad omne tempus: hæc enim ratione malus esset, quia tunc comprehenderet etiam tempus in quo præceptum penitendi urget; sed debet esse limitatus pro solo tempore in quo non urget penitendi mandatum. Ut hæc doctrinam, quæ christianis auribus non adeo contine sonare videtur, quibusdam suis obstant, plures implent paginas subtilissimis distinctionibus, quæ confirmant hæc duas propositiones: *Non penitere est obiectum indifferens in peccatore: ergo velle non penitere potest esse actus bonus, si ob honestum finem fiat: puta cum urget præceptum religionis, aut misericordiarum, aut alterius virtutis, si ob exercitium harum virtutum peccator differat penitentiam, tum penitentia dilatio bona erit. Ergo (sunt illorum verba) velle non penitere ex illo motivo est moraliter bonum.*

XXX. Ex istarum responsonum exilitate, ne dicam inutilitate, collige lector, quam valida, firmaque sit antiquorum Theologorum sententia. Quippe prima responso Pallacii, Soti, & Cano nullo pacto luttinetur potest, ut inter disputandum ostensum est. Hæc secunda (quamquam fit Theologorum quos ego revera in Theologia scholastica magni facio, nullique in hæc facultate secundos existimo ob acuminis aciem, doctrinæ profunditatem, & solidi ratiocinii efficacitatem) nihilominus mallo mihi arideri modo valet. Et profectione, quia Patres isti iusti ratiocinii regulas servant, propria opinionis illustrent produnt evidentes. Quippe recte illi colligunt: Non penitere licet: ergo licitum erit nolle penitentiam; si licitum, ergo bonum: si bonum, ergo meritorium alicuius mercedis. Consecutiones istæ legitime proficiuntur ex prima illa: *Non penitere licitum est.* Idcirco illas non ut absurdas, sicuti Pallacius, Soto, & Cano, reiiciunt: sed ut veras, nihilque mali redolentes propugnant. Verum enim vero præfata consequentia non modo ablu-

abfurde, sed horridè mihi videntur. Ergo si legitime ex prima profunt; conlequitur primum, videlicet non *penitere*; fallam esse, & mali plenam. Quid? Repudiatio poenitentia bonus, honestusque actus erit ad amittum evangelicæ doctrinæ exactus? Cur bonum pronuntias actum hunc? Quia non urget præceptum? Sed hæc est petitio principii ut dicitur. Immo urgere præceptum poenitendi dicendum est, ne tam immanem consecutionem admittere cogamur, deliberatam videlicet poenitentia reculationem bonam, honestam, & meritoriam esse. Quoniam tam absurda consecutaria aures lædunt christianas. Nec reponsonis asperitatem delinunt laudati Salmanticenses, inquiringes, poenitentia dilationem bonitatem induere posse ob bonum finem peragendi officia religionis, misericordie, aliarumque virtutum. Quandoquidem poenitentia lubitanea post peccatum, non aliquod opus extremum semper est, sed interitum, contritio videlicet, quam aut impedire, aut remorari nullam cuiusque virtutis exercitium valet; sed quocumque tempore elici potest. Immo non modo aliarum virtutum exercitium poenitentiam repentinam non retardat: quin eam postulat, & sollicitat. Sterilia quippe sunt omnia ceterarum virtutum officia, nisi anima poenitentia lavacro peccati fordibus purgetur. Nullus ergo finis honestus designari valet, qui dilationi interioris animi poenitentia aliquid moralis bonitatis tribuere valeat. Porro, si dilatio illhæc bona, & honesta esse nequit; mala & perversa, ipsi fatentibus Salmanticensibus, sit necesse est.

XXXI. Tertium argumentum. Tenetur puer, dum primum sibi splendor illucet rationis, cordis sui hostiam Deo sacrificare, in illum semetipsum convertere, illi omnia sua offerre, eum toto corde, totaque anima amare. Cur? Quia caritatis præceptum, quamquam adfirmans sit, obligat. Sed cur præceptum affirmativum, quod pro semper, ut aiunt, non urget, tunc temporis obligat? Quia puer ingredi tum debet in viam moralis vite: & summopere interest ne sub initium istius vite abereat a recta regula. Valde tunc refert ut prima indeficienti regula inhaereat, ut rectum arripat iter, ut de semetipso optime deliberet. Præceptum quoque fides ad repentinum urget assensum, confestim ac fides rationis immitit in mentem, lege manifestam exhibet. Quidni ergo ad celerem contritionem poenitentia præceptum obligabit?

XXXII. Respondent Salmanticenses *loc. cit. n. 275*, præceptum caritatis, non quate-

nus adfirmans est, obligare puerum ad actum amoris; sed obligationem hanc oriri ex necessitate qua astringitur puer tunc temporis deliberandum de semetipso. Optime vero. Sed cur eadem necessitate non devinctur peccator? Antequam viam rationis ineat, puer, tenetur dirigere semetipsum in Deum, ut securam habeat sui itineris futuri regulam, ut scopulos æterni vastragii declinet. Adultus vero factus, postquam a recta via declinavit, in semitam se se recipere non tenetur? Quid si puer amoris actum omittat in illo instanti, atque adeo graviter delinquit? Ad lubitanam teneri poenitentiam tempore sequenti, docent laudati Patres *num. 273*, inquiringes, ridicularium esse illigare pueri conversionem illi soli momento. Quoniam præceptum illud non ita imperat conversionem illius ut eam finiat; sed implicite vetat ne ultra protrahatur. Velinergo, noisit, in nostram incidit sententiam. Quoniam puer post commissum primum peccatum non solum ad actum amoris, verum etiam ad actum contritionis, quo delet commissum crimen, devinctur: potiore ergo iure ad repentinam poenitentiam post lapsum tenetur adultus: præceptum quippe negativum dilationem vetans poenitentia expressum est: *Non tardes converti ad Dominum: non differas de die in diem*. Possent hanc amplificare argumentationem, palamque facere potiora, & urgentiora argumenta occurrere, quæ evincunt maiorem in adulto quam in puero obligationem ad repentinam conversionem.

XXXIII. Quartum argumentum. Præcepto caritatis opines astringitur fratrem errantem corripere, peccato illum pro virili parte subducere, & in viam veritatis revocare. Hoc mandatum fortius urget, ut nosmetipsos errantes corrigamus, devotique in semitam reducamus, ut æternæ nostræ salutis constituamus, & ab æterno supplicio caveamus. Præceptum quippe caritatis prius nosmetipsos quam proximum, amare nos iubet, ut infra palam fiet.

XXXIV. Quintum argumentum. Quilibet tenetur vitare grave delinquendi periculum. Atqui peccator, nisi commissum crimen detelestet, & contritione delet, gravi laborat iterum delinquendi periculo; quoniam peccatum suo pondere in aliud trahit: communique est Theologorum sententia, multum tempus hanc quæcumque perseverantiam peccatorem, quin in aliud recidat crimen, nisi gratia peculiaris adjuvetur. An vero præsumendum est, Deum concessurum hanc specialem

gra-

gratiam esse illi peccatori qui deliberato animo in statu peccati perisistit? Commune est Patrum estimatum, quod perpetrata malitia ad aliam, maioremque perpetrandam invitat: quod peccatum, seu serpens in anima latitans, suis fibillis alios serpentes in anima latitantes, suis fibillis cubile fiat draconum, & filia beluarum dissipentiam substantiam eius. Tenetur mentis densiones quotidie evadunt, voluntas continentur durius, lumen fidei habescit, spes celestium bonorum extenuatur, & quo deficiunt vires ad bonum, eo ad malum peragendum augentur, & roborantur. Quis ergo dixerit non astringi peccatorem ad hanc declinandam sui ipsius ruinam? Proximi tum corporali, tum spirituali necessitati, & penurie gravi succurre caritas iubet; & suppetias libi ipsi in dies periclitanti ferre non imberabit?

XXXV. Ad argumenta contrarie sententia solutio facilis est. Ad communem fideliorem sensum quod atinet, primum, non officit huic secundæ sententiæ. Omnes quippe perisistulum habent malum esse in peccato perisistere. Confessores qui moram in peccato elapsum scire non curant, qui ob oculos poenitentium malum quod perpetrarunt, pericula gravissima quibus se exposuerunt diu in peccato perisistendo, non ponunt, proprio delicti muneri, partemque non implent suas. Ad secundum dicitur, præceptum poenitentia non adfirmans modo esse, sed etiam negans, & prohibens dilationem. Addendum, quod licet præceptum poenitentia adfirmans sit, non inde conlequitur non obligare peccatorem post lapsum. Nos dum peregrinamur a Domino, continentiam agere poenitentium convenit, etiam eorum criminum quæ nobis remissa confidimus. Præceptum ergo hoc semper obligat, tamen non pro semper. Obligat vero necessitate urgente, ut alia præcepta omnia adfirmantia. Gravi porro laborare necessitate dicimus hominem, qui incidit in aliquod peccatum mortale. Quippe ob culpam commissam non bilatent divine adoptionis, animæ pretiosa ornamenta, dona, virtutes, dignitatem, charismata, sanctorum amicitiam, merita, ius ad regnum, universamque distissimam hereditatem infiniti, æteratque patrimoniis amittit, & in extremam decidit paupertatem. Quis iverit inficias, gravem hanc esse penuriam, summamque egestatem? Urget ergo post lapsum in peccatum poenitentia præceptum, etiam quatenus adfirmans est, nedum ut prohibens moras, & dilationem. Quod tertio loco obicitur, videlicet conlequi in quolibet

momento delinquere peccatorem adversus poenitentia mandatum, postione facta quod vi talis mandati ad lubitanam tenetur poenitentiam, nullius momenti est. Peccat ne puer nova peccata singulis momentis, si quinquennium, aut decennium, post primum peccatum omissionis convertendi se sub initium rationis, in peccato perisistat? Salmanticenses qui *loc. cit.* magni faciunt obiectum argumentum, docent, puerum qui in primo rationis momento non se convertit in Deum, teneri post averfionem quam primum ad delendum peccatum commissum, suppendamque conversionem omissionis in primo instanti; idque tutius probant. Peccabit ne ergo singulis momentis novum peccatum adolescens ille, si pluribus annis negligat poenitentiam? Verum, nullis trices, dicimus peccata non multiplicari iuxta multiplicationem singularum temporis instantium decurruntium. In occasione proxima constitutus tenetur statim eam deserere; nec continuo singulis momentis temporis physici peccata multiplicat. Dicendum ergo permanentionem in peccato circumstantiam esse quæ malitiam auget; & quo diuturnior, eo gravior evadit. Accessant ergo neque, & metaphysica, ægrestesque subtilitates quæ christianas obnubilant prænotiones, & morales, ac prudentis hominis personam indnam, ut moralia Christi mandata ad trutinam prudentia, & moralis exillimationis revocemus.

XXXVI. Utriusque sententiæ momenta perisistulum. Quoniam utriusque partis vi, soliditate, perisistitute antecellant, tu non ignoras. Si quid ipse sentiam inquis, candide promittam, in hanc me propendere secundam. Eam aperte propagare in præsens nolui, non sane alia ratione, nisi ne rigorismi notam lubitem. Suspensere sententiam lubet, ut interim a Deo lumen impetrem, quo in tractata de poenitentia pro dignitate gravissimum controversiam dirimere valeam. Temperare mihi tamen hand valeo quin, occasione oblata, innum, quam sit demens cacochæres illud aspergendi rigorismi labem cuius opinio quæ libertati ad malum prone non faret. Aures paulisper adhibe, Lector. Sententia quæ mihi arripit, iubet te, continuo ac peccati, abrumperè vincta servitutis durissima, & demomem ab anima expellere, illius tyrannidem excutere, periculum æternæ subeunde damnationis evadere, interioris conscientia aculeos acerbissimos evellere, intestinum confictum, & crudelem rebellionem, quæ cor, & animam scindit, laceratque in partes, subigere, & penitus de medio tollere. Iubet

te in

te in pristinam recipi libertatem, in divina misericordia sinum confugere, ut peccati macula purgatus, divina fruatur amicitia, ut spe divina hereditatis obtinenda fructus, celestique gratia roboratus, hilari fortisque animo valeas peregrinationis tue incommoda perferre. Hæc non rigida sententia? tuavis vero erit quæ iudæ dæmonis crudelissima tyrannide te permenerit? Audi diu cogitatum rationem, ut verbiis? Tullii uar. Diem, horamque mortis tuæ ignoras. Æterna damnationis poena te manet, si te iudex imparatum reperiat. Hæc tibi fide constant. Quandiu ergo tibi mortis tuæ momentum latet, tandiu alitringeris experegeri, teque paratum habere, ut contingentem damnationis tuæ eventum vites. Peccas ergo, & graviter quidem, quia in unico gravissimoque tuo negotio sic imparatus tanto periculo te committis, si tabulam arripere penitentiae negligis. Ne vero hæc ut alceciacæ, minuleque urgentia parvi facias, hæc et formo evangelicam demonstrationem.

XXXVII. Christus Dominus hæc fatur Matth. xxiv. vers. 43. *Illud autem scitote, quoniam si scierat paterfamilias quæ hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non suerit perfodi domum suam. Audi nunc conscientiam quam inserit vers. 44. Ideo & vos estote parati, quia quæ nescitis, hora Filius hominis venturus est.* Aures ergo adhibe Christi argumentationi. Ignoras diem venturi iudicis: ergo contingenter vigila, ne te imparatum inveniat. Differens penitentiam post perpetratum crimen per dies, per hebdomadas, per annum. Iudex ad tribunal hoc tempore te vocat, teque imparatum reperit; ideo æternis supplicio te addicit. Quæro. Dignus ne es vituperio, & reprehensione, quod imparatus a iudice inveniaris? Quis negare hæc propositionem ausit? Eit quippe extra contropositionem posita. Porro nemo vituperii, & reprehensionis iure reus iudicatur, nisi ob actionem, vel omissionem criminis plenam. Ergo omnino penitentia repentine commissi peccati culpa gravi non vacat. Est ne in universæ Theologie scholasticæ plevi quidpiam quod vim argumentationis istius elevari possit? In quoqueque momento in quo criminis reus exilis, impervenite iudex potest, teque imparatum condemnare. Sed nullum est momentum in quo excusare temetipsum valeas, quod imparatus inveniaris. Ergo nullum est momentum in quo dilationem penitentia a crimine parare valeas.

XXXVIII. Ne vero odium evidentissimæ, & inconcusæ argumentationi creare audeas,

& quod solvere nequis, invidiosum efflicere perentes obtrudens peccata in singulis momentis committi, hæc argumentatione polita, audi Petrum Sorum gravissimum Theologum lect. xlii. de peccat. *Quædam quæ hic, vel alibi tractantur de uno, vel pluribus peccatis, non admodum ad rem pertinent. Constitat enim unum nonnumquam minus esse pluribus, & plura minoræ uno. Si quis enim fecerit centum aureos furetur, quis dubitavit illum gravius peccasse, unico licet peccato, quam qui decies decem tantum sustulit? Sicut enim de hoc innumera exempla. Constitat igitur quod in iudicio, ubi de gravitate peccati agitur, ut adhibeatur digna medicina, & conveniens, prout fieri poterit, satisfactio, parum ad rem pertinet, unum, an plura sint peccata; sed illud potius considerandum, quis magis obnoxius coram Deo sit. Ex hoc igitur circa id de quo agitur, putamus parum, immo nihil ad rem pertinere, an aliud novum peccatum sit non ponere. Certe quanto diutius quis in peccato hæret, tanto magis obnoxius est culpe coram Deo: & quanto plura se offerent quæ merito a peccato deterere debeant, vel admoveant ad illud relinquendum, vel abstrahant ad querendam Dei gratiam, tanto etiam gravius peccatur: & forte in his omnibus non minus quam si novum esset peccatum, est prioris aggravatio. Et propterea superius diximus, hoc non admodum ad rem esse, & B. Thomam, & Bonaventuram parum curasse. Quando occurrit memoriæ quod Deum quis offenderit, putantur illi consensum rectæ rationi esse ut peccati ponant. Similiter dici potest, cum occurrit sanctificandus dies festus. Nam illa tam recepta regula, præcepta affirmativa non obligare nisi in necessitate, ut alias diximus, non de extrema necessitate accipienda esse solent; sed cum occurrit casus ubi recta ratio iudicat, vel iudicare debet contra illum rationem esse, si non fiat eius actus. In hac vero iudicio magis putæ credendum esse sanctioribus, & pie, quam argumentibus. Iudicant B. Thomas, & Bonaventura, si occurrerit peccato eius non ponatur, cum nondum antea penituerit, contra virtutem penitentia esse, cuius est Deum placere.*

XXXIX. Hinc collige quam futile sit spectrum illud quod obtrudunt recentiores de multiplicatione peccatorum in momentis singulis, ut hæc via horridum, & terribium aspectum affingant pie, & (ut mihi videtur) vere sententia. Sive ergo peccator post lapsum actus multiplicet, quis peccatum menti occurrens amet, live in illius compla-

centia persilat, semper malum committit. Quodam pieus sit, divino relinquendum iudicio est. Certe fieri vix potest ut peccatum nondum penitentia deletum menti obveniat, & peccator suspensus hæreat, quia aut illud deteleter, aut sibi in eodem complaceat. Accedit quod ipsa suspensio actus, & indifferentia, si sit, vix culpa vacat: eo quod animum a periculo complacendi in peccato non abstrahat. Collige secundo, hæc sententiam quæ nobis aridet, nihil rigoris sapere, sed suavitatem redolere; eamque non modo argumentorum evidentia, & efficacitate, verum etiam tum antiquorum, tum recentiorum auctoritate niti. Nam præter quindæm Auctores, quos supra recensimus, eam defendunt ex professo Vincentius Contentionius dissent. unica de penitentia, Cardenas dissent. vi. cap. III. Hic secundus, utpote inter probabilitatis insignis, rigoris inquit in suspensionem adduci. P. La-Croix hæc sententiam probabilem appellat, & amplectendam Lib. II. unum. 125. Hinc sententia illi quoque latius accedunt qui plures in annum præceptum caritatis urgere docent: & Cardenas docet peccatum letale esse, ultra mensam differre eiudem observantiam. Porro peccator, quoque in peccato perseverat, nequit hoc referre præceptum. Diu ergo in crimine persistens præceptum caritatis tum erga Deum, tum erga semetipsum violat, præceptum penitentia transgreditur, & in peiora flagitia communitur recidit.

XL. Obiicies ultimum. Si vera sunt quæ hæcenus diximus, omnia peccatoris opera sunt peccata, quod tamen aperte negas. Nam peccator iste, cum sit in continuo peccato mortali, dum aliqua honestatis officia peragit, puta dum pauperibus succurrit, parentibus obedit, infirmos visitat, semper peccabit. Nec est quod reponas opera illa non infici, sed peccatore. Nam licet respondent quoque Auctores, quos inter Henricus a S. Ignatio, propagantes semper eum peccare qui omnia opera sua expresse directione non offert Deo; quos Auctores tu oppugnas.

XLI. Resp. Oppositio illhæc duo confundit præcepta, & eum qui contra unum delinquit, aduersus alterum quoque peccare eumdem contendit. Hæc autem nimis crassa aberratio est. Siquidem aliud est mandatum abolendi peccati perpetrati, teleque damnationis periculo subduendi; aliud est mandatum omnia opera sua expresse dirigendi in Deum. Hoc adimans asserimus, quod licet semper, non tamen pro semper obligat. Idcirco dixi-

mus non semper peccare eum qui propter honestatem pietatis officia peragit, licet expresse operis directionem omittat. Dum vero in peccato perseverat, peccat contra præceptum vitandæ damnationis, culque delenda. Absurdum ergo nimis manifestum est, si asseras peccatorem violare præceptum dirigendi opera omnia in Deum, propterea quod transgreditur præceptum non perseverandi in peccato. Hoc autem absurdum nullies explodit S. Thomas, ut vidimus. Verum de his plura in tractatu de Penitentia. Hæc nunc dixisse sufficiat, ut clarus explicare quomodo tum iusti, tum peccatores ad servandum caritatis mandatum abstrahantur.

CAPUT IX.

Caritas forma est ceterarum virtutum. Nullius virtutis actus meritorius est vitæ æternæ absque caritatis influxu.

I. Theologice catholice omnes docent, caritatem formam esse ceterarum virtutum hoc illius excellentiam. Hanc veritatem reiciunt Lutherani, contendentes solam fidem vitam mereri æternam. Hæretim hæc ut expiodamus opus hæud est, cum toties prostrata iam fuerit.

Itaque brevissime palam sic caritatem formam esse ceterarum virtutum. Hæc quippe cuiusvis forme notio est, ut perfectionem, ac valorem tribuat rei illi cuius forma est. Hoc autem prælat caritas divo Paulo telle I. Cor. 13. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut as sonans, aut cymbalum tintiens. Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnes scientiam, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Caritas patiens est, benigna est, caritas non amulat, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati; omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Caritas itaque omnes alias virtutes in statu virtutum constituit: qui virtutis status in hoc situs est ut Deum habet substantiæ finem ultimum attingat. Ceteræ autem virtutes a caritate participant quod Deum finem ultimum insipient. Quippe caritas Deum eum ultimum finem, sibi tanquam proprium obiectum vindicat, ut alias ostensum est.*

III. In his quæ dicta sunt, Theologi conveniunt; sed non una est illorum sententia de modo quo caritas ceteras format virtutes. Veram e re nostra non est quæstiones mere scholasticas veritate. Satis est, si dixerimus caritatem ideo quibus formari virtutem, quia est principium actuum quibus meretur vitam æternam, seu quia ceteræ virtutes ex ratione, & imperio caritatis tendunt in Deum ultimum finem quem ordinem in Deum ultimam finem a caritate habent, ut ex dictis constat.

IV. Obicitur Lutherani. *Iustus autem vivens ex fide vivit.* Habac. 11. Item Apostolus ad Galat. v. *Fides, quæ per caritatem operatur;* & epistolæ ad Ephel. 111. *In caritate veritas formæ est aliarum virtutum.* Resp. D. Thomaus *quæst. 111. de verit. art. 5. ad 12. inquit: Vita ergo spiritualis attribuitur fidei, quia in eius actu primo apparet; quævis autem complementum sit a caritate: & hoc ipso est forma aliarum virtutum.* Et sacrum Tridentinum Concilium docet fidem iustificare, quatenus est humana salutis initium. Fides operatur per caritatem, sicut homo operatur per animam. Ibi enim Apostolus de fide loquitur caritate formata. Ad tertium respondet Angelicus 2. 2. quæst. XIII. art. 8. ad 2. *Quod caritas comparatur fundamento, & radici, in quantum ex ea sustententur, & nutriuntur omnes alie virtutes; & non secundum rationem qua fundamentum, & radix habent rationem cause materialis.*

V. Quæritur. *Alie virtutes distinctæ a caritate mereri ne vitam æternam obtineant sine influxu caritatis?* Resp. De fide est hominem mereri minima posse vitam æternam, nisi gratia sanctificante, cui annexa caritas est, præditus sit. Constitutus vero in gratia, de condigno vitam æternam mereri valet. Quapropter vita æterna meretur, & coronam iustitiae appellatur. Gratia quippe *fontis aqua est salubris in vitam æternam.* Et hoc in presentia pro certo habemus. Nullam ergo distindum penes Theologos est; sed omnes tamquam catholicum dogma propugnant, hominem, ut mereri vitam æternam valeat, instrumentum esse debere gratia sanctificante, & caritate; quæ caritas hoc eadem cum gratia, sive ab eadem distincta sit. Discrepat vero in designando influxu, & imperio caritatis in aliarum virtutum actus, ut meritorius ex condigno sine vite æternæ.

VI. P. Valquez 1. 2. *dispositio. cxxxvii. cap. xv. iustinet, hominem actibus, quarumcumque aliarum virtutum mereri ex condigno tum*

augmentum gratiæ, tum vite æternæ premium; dummodo gratia sanctificante, & caritate præditus sit. Hæc sententia pugnat cum communi Theologorum sententia. Eam oppugnat inter ceteros P. Layman *Lib. II. tract. 111. cap. 1. num. 1.* Quoniam ut actus vitam mereatur æternam, in finem supernaturalem directum sit oportet, ut sic proportio meriti inter actum & premium appareat. Porro actus aliarum virtutum, puta misericordie, iustitiæ &c. sive nature, non tendunt in finem supernaturalem, cum sine ordinis inferioris. Status vero habitualis iustitiæ, & sanctitatis non valet referre eiusmodi virtutes in finem supernaturalem, nisi media aliqua operatione. Ergo istarum virtutum actus meritorii esse nequeunt, nisi gratia, & caritas, vi alicuius operationis aut actualis, aut virtualis, eas ad finem supernaturalem attollant. Alioquin si per baptismum, dum primo virtutibus actualibus fuit, eliceret actum virtutis rationis, premiumque vite æternæ, tamen nullus præcessisset fidei actus: quod absurdum est.

VII. P. Franciscus Suarez *Lib. XII. de grat. cap. IX. Montinosius dis. cxxxvi. quæst. 1.* alique recentiores recedunt utique ab opinione Valquez, qui, ut vidimus, contendit actum cuiusque virtutis naturalis ob solam bonitatem moralem absque ulla actuali relatione supernaturali, sed cum sola virtuali quam semper habet quilibet existens in gratia, merito dignum esse. Dissident verò a communi Theologorum sententia, quod velint ad meritum vite æternæ sufficere, si actus virtutum naturalium per imperium alicuius virtutis supernaturalis infusa dirigantur in Deum. Requiritur illi relationem actualem, aut formalem, aut virtualem aliarum virtutum; sed subdunt necesse hunc esse ut relatio isthæc sit a caritate; sed fides esse quod sit ad aliqua virtute infusa supernaturali. Hanc quoque opinionem rejiciunt communiter Theologi.

VIII. Vera sententia proponitur. *Actus ceterarum virtutum, sive naturalium acquiruntur, sive supernaturalium infusorum, ut sint æternæ beatitudinis meritorii, necesse est ut a caritate imperentur, & in Deum ultimam finem salutem virtualiter dirigantur.* Sic docent communiter Theologi D. Thomas 1. 2. quæst. cxxv. art. 4. & 2. 2. quæst. xxiii. art. 8. Capreolus in II. *dispositio. iv. quæst. 1. art. 1.* Cajetanus I. P. *quæst. lxxii. art. 6.* Ferrarientis III. *contra Gent. cap. cix. Medina I. 2. quæst. cxiv. art. 4.* Bonæz 2. 2. quæst.

xxxiv.

xxiv. *dispositio. 7. Gonet dispositio. 11. art. 6.* Salmanticensis tract. xvii. *dispositio. 1. ubi laudent Lorac citantem D. Bonaventuram, Scotum, Richardum, Gabrielem, Durandum, Alanum, Bellarminum, & alios, quibus subscribit Layman loc. cit. num. 2.* Paludanus in III. *dispositio. xxxiii. quæst. iv. art. 3.* Bellarminus *Lib. IV. de iustitia. cap. 15.* Verba ipsius Angelici referre lubet ex 1. 2. quæst. cxxxv. art. 4. *Meritum vite æternæ prius partem ad caritatem; ad alias autem virtutes secundario, secundum quod earum actus a caritate imperantur.* Non vero quispiam interpretari de actibus virtutum acquiruntur, aliarumque supernaturalium hunc textum posset, addit in solutione ad 3. *Quod fides actus non est meritorius, nisi fides per dilectionem operetur, ut dicitur ad Galat. v. Similiter etiam actus patientiæ, & fortitudinis non est meritorius, nisi aliquis ex caritate hæc operetur, secundum illud I. ad Corinth. xiii. Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero nihil mihi prodest. Textus illi adeo competi sunt, ut seipsi repellant adversariorum responsum, qua dicunt, D. Thomam loqui de homine habente caritatem: quoniam rotundis verbis docet actus aliarum virtutum minime esse meritorios, nisi quis eos ex caritate operetur. Constat que habet 2. 2. quæst. 11. art. 9. ad 1. in II. *dispositio. xl. quæst. 1. art. 5. & dispositio. xxx. quæst. 1. art. 5. ad 3.**

IX. Sententia exposita manifestis Scripturæ oraculis nititur. *Si caritatem non habuero, nihil mihi prodest.* I. Cor. 13. Item ad Galat. v. *In Christo Iesu neque circumciso aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per dilectionem operatur.* Patres communi assensu hoc idem docent. Superfluum censo Augustini testimonium recensere. Leo Magnus serm. x. de quadrag. *Nuda sunt omnes sine caritate virtutes; nec potest dici in qualibet morum excellentia fructuosum quod non dilectionis partem eadiderit.* D. Gregorius Magnus hom. vii. in Evang. *Nihil veritatis habet ramus boni operis, nisi manserit in radice dilectionis.* Sed brevitas gratia ceteris missis, ratio effertur.

X. Ut actus sit meritorius, a gratia proficili debet, que est principium meriti: principium, inquam, remotum, non proximum: quia in anima existit per modum nature supernaturalis; & iustum ad hunc statum elevat, in coque illum constituit. Porro natura hæc non immediate seipsa, sed media caritate suas elicit operationes. Sive enim caritas eadem res sit cum gratia, sive que

ratione distincta, semper gratia respicit animam, quam sanctificat, & caritas operationes, quibus merito valorem impertit (quam sententiam defendunt Richardus, Durandus, Soto, Bellarminus, Salmeronius, alique;) sive sint qualitates realiter distinctæ, ita ut gratia animam secundum se afficiat, & caritas voluntatem ad operationes accendat, & disponat, ut cum D. Thoma communiter Thomistæ defendunt: ut ut res se se habeat, in utroque dicendi modo operationes proficiunt a gratia, media caritate, que proportionem constituit inter meritum operationum, & premium quod Deus in mercedem rependit. Quippe caritas sola Deum spectat, atque in eumdem ut summum bonum fertur. Idcirco extollendo ceteras virtutes, easque in hunc ultimum finem dirigendo, qui est meritorius actus coronæ, efficit inter meritum & premium equam proportionem. Paucis verbis hæc omnia tradit D. Thomas in III. *dispositio. xxx. quæst. univ. artic. 5. ad 1. Gratia facit meritum, & esse principium remotum constituit non in fide spirituali, sive quo non possunt mereri: sed caritas est sicut proximum merendi principium.* Omnes itaque actus sive fidei, sive spei, sive aliarum omnium virtutum, ut vite eterne, & gratiæ augmenti sint meritorii, ex imperio, & directione caritatis elicantur necesse est.

XI. Obicitur I. Christus Dominus *Matth. xxv. inquit: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum &c. servivi enim, & dedistis mihi manducare, sivi, & dedistis mihi bibere.* Item Marci cap. ix. *Si quis dederit vobis calicem aque frigidi in nomine meo, non perdet mercedem suam.* Resp. Ad hæc, & similia Scripturarum testimonia facilis, & obvia est solutio. Sunt itaque præfati actus meritorii; sed prout a caritate diriguntur, & imperantur. Cum dicimus caritatem formam esse aliarum virtutum, non asserimus ab aliis virtutibus illorum naturam; sed eas persiciendas dicimus a caritate, ut dignæ æternæ premio fiant. Nonne & adversarij lateri coguntur, præfatos actus eleemosynæ, misericordie &c. meritorios non esse, nisi ab homine gratia sanctificante ornato proficiantur? Intelligentes ergo eundem laudari textum, secundum quod ex laude Scripturæ ostensum est, videlicet nihil valere vel ipsum martyrium ad vitam æternam promerendam, nisi caritate formetur.

XII. Obicitur 2. Fides prius natura a gratia quam caritas dimanat: ergo prius fides quam caritas principium est merendi. Nec enim

enim a gratia dimanare valet, quin valorem, & dignitatem a gratia participet. Quod autem prius a gratia quam caritas derivetur patet: fides enim ad intellectum, caritas ad voluntatem quae intellectus posterior est, attingit. Resp. Omnis multis distinctionibus a diverso causarum genere repetitur, dico, fidem non ita esse gratiae proprietatem licuti est caritas: quia caritas nunquam sine gratia, nec gratia, sine caritate reperiri potest. Contra, fides sine gratia existit in homine. Porro si sermo sit de fide viva, quae iusto inest, negatur a gratia dimanare sine caritate. Dicitur est supra, fidem operari per caritatem, non tamquam per instrumentum, sed tamquam per principium, & formam quae vivificatur.

VIII. Quæst. II. Actibus aliarum virtutum imperatis a caritate respondet non meritum peculiare, distinctum a merito ipsius caritatis? Resp. Adfirmans sententia mihi magis ardet. Quoniam ad meritum vitæ æternæ, aliis conditionibus positis, de quibus modo non disputatur, non aliud requiritur nisi bonitas moralis in actu, & directio cum relatione saltem virtuali caritatis in finem. Hæc bonitas moralis, puta humilitatis, fortitudinis, misericordiae &c. distincta est a bonitate ipsius caritatis. Directio quoque sive formalis, sive virtualis, quae istæ virtutes ordinantur in Deum finem ultimum, est distincta a relatione formali ipsius actus caritatis. Quoniam directio actus caritatis non est nisi actus ipse caritatis, qui essentialiter fertur in Deum; directio vero aliarum virtutum est imperio caritatis proficiens elicitivè est ab ipsius virtutibus caritatis motione formatæ, & corroboratæ. Nec est quod plus temporis tamen in exprimendo modo quo contingit ceteras virtutes moveri, & informari a caritate.

CAPUT XII.

Præcepto caritatis astringimur omnia opera nostra in Deum dirigere. Quomodo hoc mandatum adfirmans sit, & negans?

I. Quamquam ex eis que in superioribus dicta sunt, proposita sententia patet: tamen quia res magni momenti est, & ad Christianorum formandos mores plurimum confert, lubet suscipi, & elucidatius eam retrahere. Quod antequam præstet, illud admonere, in mentem revocandam esse distinctionem relationis formalis, & virtualis. Non esse necessariam relationem formalem quemadmodum & habitalem non

sufficere, convenit inter Theologos. De virtuali tota est disputatio.

II. Primum argumentum repetitur ex illo maximo, & supremo mandato: *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua* &c. Matt. xxiii. Si Deus tuum cor, totam animam nostram sibi sacrificari vult, potiore iure omnes eiusdem parvis, fructus, & opera sibi vindicet. Qui enim vult solum, eadem voluntate sibi fructus soli asserit. Hinc Angelicus ex hoc mandato peroptime infert, omnia opera nostra in Deum referenda esse 1. 2. quæst. c. art. 10. ad 2. *Sub præcepto caritatis continetur ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum. Et ideo præceptum caritatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum.* Subdit vero Angelicus, præceptum istud, cum adfirmans sit, non pro semper obligare, ut infra explicabitur.

III. Secundum argumentum petitur ex illo Apollonii I. Cor. x. *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* His Apolloni verbis præceptum contineri, communis est Theologorum sententia. Quod confirmat Apollonus in eadem Epistola cap. xvi. vers. 13. & 14. *Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini: omnia vestra in caritate facite. Omnia debent referri in finem caritatis, ut scilicet omnia fiant propter Deum, & proximum.* Hoc ipsum præcipit D. Apollonus Petrus Epist. I. cap. 1. vers. 15. *Secundum eum, qui vocavit vos, sanctum, & ipsi in omni conversatione sancti fisis.*

IV. Tertium petitur ex communi Patrum assensu. D. Basilii Lib. II. de bapt. cap. 11. *Necessarium est præceptum Apostoli servare, dicens: Omnia honeste, & secundum ordinem fiant... Et quem Paulus in Christo locutus ostendit, sive edatis, inquirens, sive quid aliud faciatis, omnia ad gloriam Dei facite.* Et in Regul. suis disputat. Interrogat. 5. *Christianus, si actiones suas omnes sive maiores, sive minores ad Dei voluntatem direxerit... Apostoli præcepto illi satisfaciat: Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

V. D. Hieronymus epist. ad Ctesiphontem Pelagio opponenti: *Audite, queso, audite sacrilegium: si voluero curare digitum, movere manum, sedere, stare, ambulare, discurrere, sputa iacere &c. responder si verbis: Audi, ingratus, immo sacrilege, Apostolum prædicantem: Sive manducatis, sive bibitis,*

sive

sive quid aliud facitis, omnia in nomine Domini agite.

VI. D. Augustinus Lib. de corrept. & grat. cap. 111. *Excepit Apostolus dicens: Omnia vestra in caritate fiant.* Item in Psalm. cii. *Negotium agis? Laudet Deum anima tua. Cibum capis? Vide quid ait Apostolus: Sive manducatis, sive bibitis, omnia in gloriam Dei facite.* Innumeros textus ex Augustino adferre possem, quos brevitati consilens præterire aliorum, quoque Patrum testimonia omisit, potissimum quod, ut dixi, vix dissidium sit inter Theologos hæc de re.

VII. Ultimam argumentum a ratione petitur. Ad tria principia revocari rationes possunt vi quarum omnia nostra opera in Deum referenda sunt: videlicet ad creationem, ad conservationem, ad redemptionem. Et quidem ratione creationis omnia nostra opera in Deum referenda quia negare aulit? Quippe, quemadmodum Deus principium omnium creaturarum, & actionum, ita quoque finis est in quem hæc omnia revocari debent. Omnia que Deus fecit, propter semetipsum fecit: ergo per ordinem ad Deum omnia appendenda, & amanda sunt. Si aquarum rivuli incessanter æquora repeunt; si ad locum unde exeunt, revertuntur flumina, ut iterum resiliant: ad suum principium non redibit homo, ut illic omnia sua referat? Quid quod Deus absolutum, perfectumque dominium habet in omnes actiones nostras, non modo creationis, verum etiam continue conservationis titulo? Duplici ergo titulo ipsi debentur, & ut domino, & ut conservatori. Quod si creationis, conservatioque iure opera nostra sibi Deus vindicet, potiori iure eadem sibi asserit ineffabilis redemptionis titulo. Peropime expendit hæc rationem D. Bernardus serm. xx. in Cant. *Si totum me debet pro me facto, quid addam tam pro respectu, & respectu hoc modo? Non enim tam facile respectus quam factus. Si quidem qui me tantum & semel dicendo fecit, in respiciendo profecto & dixit multa, & sensit multa, & pertulit dura, nec tantum datur, sed & indigna... In primo opere me mihi dedit, in secundo se. Datus ergo, & redditus, me pro me debet, & bis debet. Quid Deo retribuam pro se? Nam, etiam si me nullius perdere possem, quid sum ego ad Deum? Et revera non infinito redemptionis opere velut servos emptitios Deus acquisivit, secundum illud I. Cor. vi. *Non estis vestri: empti enim estis pretio magno.* Ergo non nobis, sed Deo vivere, & operari debemus, Conc. Theol. Tom. I.*

quemadmodum docet idem Apollonus II. Cor. v. *Pro omnibus mortuus est Christus, ut qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est:* & ad Rom. xiv. *Nemo nostrum sibi vivit, & nemo sibi mortuus.* Igitur si Verbum incarnatum est: si Christus natus, & mortuus est, ut sibi nos populum, & victimas acquireret: necesse est nos, & omnia nostra illi debere. Accedit quod hæc omnia vera sunt respectu cuiusque gentis, cum pro omnibus hominibus mortuus Christus sit; verum, si Christianorum dignitatem, si locationem eorumdem ad sanctam evangelicæ legis professionem spectemus, altera potissima consurgit ratio, quæ totius nos devincit ad opera nostra omnia offerenda Deo. Status noster qui sanctitatem sapit, actiones sibi asserit contentantenas, & congruas, ut idem Apollonus inquit ad Ephel. iv. vers. 1. *Obsecro itaque vos ego vincitiss in Domino ut digne ambuletis vocatione quæ vocati estis:* & ad Philip. 1. *Digne Evangelio conversamini.* Quippe christianus populus unum corpus efficit, cuius Christus caput est. Vivere itaque vitam capitis debet, eas edere actiones que Christi membris respondeant, istique moribus formare vitam suam quibus vitam Christi exprimat.

VIII. Præceptum hoc adfirmans est: idcirco dato tempore obligat, ut iam indicatum supra est, & nunc confirmatur verbis ipsius D. Thome 1. 2. quæst. c. art. 10. ad 2. *Et cum ista duo præcepta (nempe diligere Deum, & parentes) sint affirmativa, non obligant ad semper, possunt pro diversis temporibus obligare: & ita possunt contingere quod aliquis simpliciter præceptum de honore parentum non tunc transgrediator præceptum de omissione modi caritatis.* Hæc sententia ita perspicua est, ut nulla possit tergiversatione eludi. Idem repetit quæst. lxxxviii. art. 1. ad 2. *Dicendum, quod istud præceptum Apostoli (Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite: I. Corinth. x.) est affirmativa: unde non obligat ad semper: & sic non facit contra hæc præceptum quicumque non actu refert in gloriam Dei omne quod facit. Similia habet opus. xviii. cap. v. *Fuit divina dilectionis profectio datur homini in præcepto: primo quidem ut boni omnia in Deum referat sicut in finem, sicut Apostolus dicit I. Cor. x. (Sive manducatis &c.) quod quidem impletur, cum aliquis vitam suam ad Dei servitium ordinet, & per consequens omnia que propter seipsum agit,**

p

vii